

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Opolu

LOP.410.003.01.2017

P/17/099

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Opolu

ul. Krakowska 28, 45-075 Opole

T +48 77 449 70 00, F +48 77 449 70 44

lop@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/099 – Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Opolu
Kontrolerzy	1. Marcin Blajda, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOP/32/2017 z dnia 10 marca 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2) 2. Ryszard Kozibura, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOP/35/2017 z dnia 22 marca 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 3-4) 3. Piotr Mastalerz, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOP/45/2017 z dnia 21 kwietnia 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 453-454)
Jednostka kontrolowana	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Nysie ¹ przy Zespole Placówek Specjalnych w Nysie, ul. Wojska Polskiego 31, 48-300 Nysa
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jacek Tyczka, Dyrektor ² (dowód: akta kontroli str. 12)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, MOW był przygotowany do realizacji celów i zadań określonych w jego statucie, a dokument ten zawierał wszystkie elementy wskazane w załączniku nr 3 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych³. Przyjęty system kar, poza możliwością stosowania jednej z form dyscyplinujących w postaci nagany na apel z wpisem do akt, nie naruszał zasad przyjętych w odpowiednich międzynarodowych i krajowych regulacjach prawnych. Ośrodek zapewniał wychowankom warunki lokalowe spełniające wymagania, o których mowa w § 26 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach⁴, jak również odpowiednie normy bezpieczeństwa, z wyjątkiem umożliwienia korzystania z pomieszczeń sanitarno-higienicznych zgodnie z zasadami higieny. Liczba wychowanków w poszczególnych grupach wychowawczych i uczniów w oddziałach szkolnych – przy uwzględnieniu wychowanków długotrwale nieobecnych z powodu urlopów lub aresztu – nie przekraczała norm określonych w obowiązujących przepisach. W MOW zapewniono

¹ Dalej: MOW lub Ośrodek.

² Dyrektor MOW od dnia 1 września 2014 r. Poprzednio Dyrektorem MOW był Jacek Jachim w okresie od 15 maja 2007 r. do 14 maja 2012 r. oraz od 1 sierpnia 2012 r. do 1 września 2014 r.

³ Dz. U. Nr 52, poz. 466.

⁴ Dz. U. z 2015 r., poz. 1872; dalej: rozporządzenie w sprawie działania placówek publicznych z 2015 r.

również opiekę psychologa i pedagoga, jednak od dnia 1 września 2016 r. liczba godzin pracy tych osób nie była dostosowana do liczby wychowanków.

Prawidłowo wykonywano zadania resocjalizacyjne, o czym świadczy m.in. opracowanie, a następnie realizacja Indywidualnych Programów Edukacyjno-Terapeutycznych (IPET) dla każdego z wychowanków objętych próbą kontrolną NIK, prowadzenie zajęć wychowawczych i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Programy te uwzględniały indywidualne potrzeby wychowanków wynikające m.in. z orzeczeń lub diagnoz wskazujących na korzystniejsze dla wychowanka formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Wychowankom, którzy ukończyli 18 rok życia, umożliwiano również pozostanie w Ośrodku do ukończenia danego etapu edukacyjnego, jednak w dwóch przypadkach decyzję w tym przedmiocie podjęto mimo braku stosownego postanowienia właściwego sądu rodzinnego. W każdym przypadku wychowanka, którego dokumentację objęto próbą kontrolną NIK, sporządzano odpowiednie wielospecjalistyczne oceny poziomu jego funkcjonowania w terminach wymaganymi przepisami prawa. Pomimo podejmowanych działań resocjalizacyjnych każdego roku dochodziło do kilkudziesięciu ucieczek z Ośrodka, a skreślenia z ewidencji MOW w wyniku długotrwałej nieobecności (ucieczka, brak powrotu z urlopu/przepustki) lub przeniesienia do innego MOW ze względów wychowawczych stanowiły łącznie 44,4% wszystkich skreśleń z ewidencji. Nie mniej jednak liczba ucieczek, jak również wychowanków skreślonych z ich powodu systematycznie zmniejszała się od 2013 r.

Prowadzone w MOW działania nadzorcze i podejmowane przez kierownictwo prace wspomagały proces resocjalizacji wychowanków. Współpracowano z instytucjami uczestniczącymi w procesie resocjalizacji wychowanków, tj. środowiskiem lokalnym i organizacjami pozarządowymi, co pozwoliło na realizację wielu różnorodnych działań. Opolski Kurator Oświaty, w wyniku kontroli przeprowadzonej na zlecenie NIK, nie wniósł uwag do procesu kształcenia w szkole prowadzonej w Ośrodku, jak również do działań wychowawczych. Najwyższa Izba Kontroli zwróciła natomiast uwagę, że brak monitorowania losów byłych wychowanków, ograniczał możliwość dokonania pełnej wewnętrznej oceny skuteczności procesu resocjalizacyjnego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Przygotowanie MOW do realizacji zadań, w tym zapewnienie warunków bezpieczeństwa i poszanowania godności osobistej wychowanków

Opis stanu
faktycznego

1.1. MOW z dniem 1 września 2014 r. został włączony w skład utworzonego⁵ Zespołu Placówek Specjalnych w Nysie⁶. Struktura organizacyjna tego Zespołu, zgodnie z jego statutem⁷, obejmowała Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy⁸ im. ks. Jana Twardowskiego⁹ oraz Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy, w skład którego wchodzi Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 6 – dla niedostosowanych społecznie. W statucie tym (§ 5) wskazano, że Zespół realizuje cele i zadania określone w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹⁰, a w szczególności cele i zadania sprecyzowane w statutach SOSW i MOW oraz w statutach szkół wchodzących w skład tych jednostek. Statut MOW został nadany¹¹ przez Radę Powiatu w Nysie w dniu 29 grudnia 2005 r. i w latach 2012-2016 był zmieniany przez Radę Pedagogiczną MOW¹².

(dowód: akta kontroli str. 5-6, 8-11, 18-139)

Statut MOW zawierał elementy wskazane w załączniku nr 3 do rozporządzenia w sprawie ramowych statutów placówek publicznych, a w szczególności dotyczące celów i zadań ośrodka oraz sposobu wykonania tych zadań, form współpracy Ośrodka z rodzicami (opiekunami prawnymi) wychowanków, warunków pobytu w Ośrodku zapewniających wychowankom bezpieczeństwo i zaspokojenie ich potrzeb, praw i obowiązków wychowanków, rodzajów stosowanych nagród i kar oraz trybu odwoływania się od skarg.

(dowód: akta kontroli str. 153-154)

Celem działalności Ośrodka, zgodnie z § 3 ust. 1 statutu MOW jest eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego wychowanków oraz przygotowanie ich do samodzielnego życia, w tym zawodowego, zgodnego z normami prawnymi i społecznymi.

W ww. statucie wskazano (§ 3 ust. 2) następujące zadania Ośrodka:

- sprawowanie opieki całodobowej nad młodzieżą niedostosowaną społecznie poprzez zaspokajanie potrzeb życiowych wychowanków zgodnie z obowiązującymi standardami opieki i wychowania z uwzględnieniem sytuacji materialnej i rodzinnej wychowanka;
- zapewnienie możliwości indywidualnego oddziaływania resocjalizacyjnego i edukacyjnego odpowiednio dobranego do osobowości, potrzeb i możliwości wychowanków, a przez to przeciwdziałanie dalszej demoralizacji nieletnich;
- umożliwienie ukończenia szkoły gimnazjalnej i zawodowej oraz zdobycie kwalifikacji zawodowych;

⁵ Na mocy Uchwały Nr XXXVI/444/14 Rady Powiatu w Nysie z dnia 3 czerwca 2014 r. w sprawie utworzenia Zespołu Placówek Specjalnych w Nysie.

⁶ Dalej: ZSP lub Zespół.

⁷ Na mocy Uchwały Nr XXXVII/451/14 Rady Powiatu w Nysie z dnia 26 czerwca 2014 r. w sprawie nadania statutu Zespołowi Placówek Specjalnych w Nysie.

⁸ Dalej: SOSW.

⁹ W skład którego wchodzi: Szkoła Podstawowa Nr 11 Specjalna, Gimnazjum Nr 5 Specjalne oraz Szkoła Przysposabiająca do Pracy.

¹⁰ Dz. U. z 2016 r. poz. 1379, ze zm.

¹¹ Na mocy Uchwały Nr XXXIII/379/05 Rady Powiatu w Nysie z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie nadania statutu Młodzieżowemu Ośrodkowi Wychowawczemu w Nysie.

¹² Kolegialny organ Ośrodka w zakresie realizacji zadań dotyczących kształcenia, wychowania i opieki, który tworzą wszyscy wychowawcy, nauczyciele i pracownicy pedagogiczni, a jego przewodniczącym jest Dyrektor Zespołu. W zakresie prac dotyczących statutu Rada Pedagogiczna, poza dokonywaniem zmian w jego treści, przyjmowała również jego jednolity tekst (w dniach 25 maja 2012 r., 11 lutego 2015 r. oraz 25 sierpnia 2016 r.).

- dążenie do osiągnięcia korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu wychowanków;
- generowanie działań umożliwiających powrót do normalnego życia społecznego;
- wyrównywanie zaniedbań środowiskowych i edukacyjnych;
- rozwijanie aktywności społecznej wychowanków;
- wzmacnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczej i poczucia odpowiedzialności rodzin za wychowanie nieletnich.

Sposób realizacji tych zadań został określony w § 4 statutu MOW i polegał m.in. na a/ zintegrowanej działalności dydaktycznej, wychowawczej i resocjalizacyjnej, b/ przygotowaniu do pracy zawodowej, c/ organizowaniu udziału w życiu społecznym, gospodarczym i kulturalnym środowiska, d/ pomocy w planowaniu i realizowaniu kariery edukacyjnej i zawodowej z uwzględnieniem możliwości i zainteresowań wychowanka, e/ podejmowaniu działań interwencyjnych w przypadku ryzykownych zachowań wychowanków.

(dowód: akta kontroli str. 78-79, 105-106)

W zakresie współpracy Ośrodka z rodzicami wychowanków w § 12 statutu MOW wskazano, że współpraca ta polega nie tylko na szukaniu przyczyn niedostosowania społecznego i próbie pedagogizacji rodziców i opiekunów, ale również na unormowaniu relacji dom-wychowanek, rozwijaniu i umacnianiu zainteresowania własnym dzieckiem, próbie przekształcenia niepożądanych postaw rodzicielskich oraz wskazywaniu sposobów rozwiązywania problemów wychowawczych. W zakresie współpracy ze środowiskiem lokalnym wskazano natomiast, że współpraca ta polega na próbie włączenia wychowanków w życie kulturalne, społeczne i towarzyskie, w oparciu o realizowany w Ośrodku program dydaktyczno-resocjalizacyjny.

(dowód: akta kontroli str. 87-88, 115)

Warunki pobytu w Ośrodku zapewniające wychowankom bezpieczeństwo i zaspokojenie ich potrzeb, w tym ochronę przed przemocą i innymi przejawami patologii społecznej zostały określone m.in. w § 11 statutu MOW, w którym wskazano tryb i sposób organizacji zajęć wychowawczych i dydaktycznych, w § 16 określającym tryb przyjmowania wychowanków do Ośrodka oraz rodzaj zakładanej dokumentacji wychowawczej (np. indywidualny plan resocjalizacyjny) oraz w § 21 ust. 3, w którym wskazano czynności, jakich wychowankowi nie wolno wykonywać (np. samowolnie opuszczanie terenu Ośrodka, spożywanie alkoholu, używanie środków odurzających, palenie tytoniu, stosowanie wobec kolegów przemocy fizycznej i psychicznej, dokonywanie kradzieży, włamań, wymuszeń i innych czynów niezgodnych z prawem).

(dowód: akta kontroli str. 85-87, 89-90, 94, 113-115, 117, 122)

Prawa i obowiązki wychowanków zostały określone w § 21 ust. 1-2 statutu MOW i obejmowały w szczególności prawo do: a/ poszanowania godności własnej i dyskrecji w sprawach osobistych, b/ przynależności do działających w Ośrodku organizacji i kół zainteresowań, c/ korzystania z pomocy medycznej, d/ otrzymywania urlopów i przepustek (według zasad określonych odrębnymi przepisami), e/ odwiedzin przez rodzinę, opiekunów prawnych (pod warunkiem braku ograniczenia przez sąd prawa do takiej styczności), f/ nagradzania za dobre wyniki w nauce, pracy i wyróżniające zachowywanie się, g/ odwoływania się od decyzji organów Ośrodka w przypadku naruszenia swoich praw. Obowiązki wychowanków obejmowały natomiast w szczególności: a/ przestrzeganie rozkładu dnia, b/ punktualne i regularne uczęszczanie na zajęcia szkolne i warsztatowe, c/ terminowe powroty z urlopów i przepustek, d/ bycie zdyscyplinowanym oraz wypełnianie poleceń i zarządzeń wychowawców, nauczycieli i dyrekcji, e/ stwarzanie

atmosfery wzajemnej życzliwości, f/ przeciwdziałanie przejawom brutalności i przemocy.

Rada Pedagogiczna MOW w dniu 11 lutego 2015 r. dokonała zmian w katalogu praw i obowiązków wychowanków. W zakresie praw zmiany te polegały na wykreśleniu prawa do: ochrony przed przemocą fizyczną, psychiczną i wyzyskiem i innymi nadużyciami naruszającymi godność osobistą lub stanowiących zagrożenie dla zdrowia i życia, korzystania ze świadczeń profilaktycznych, wychowania i pomocy psychologiczno-pedagogicznej, rozwijania zdolności i zainteresowań i talentów, życzliwego i podmiotowego traktowania w procesie dydaktyczno-wychowawczym, pomocy materialnej w zakresie zakupu biletów na przejazd do i z miejsca zamieszkania oraz odzieży i obuwia. Ponadto wprowadzono prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z usług religijnych. Z katalogu obowiązków wychowanków wykreślono zapis dotyczący przestrzegania zapisów statutu Ośrodka i wszelkich innych przepisów prawa.

W sprawie wprowadzenia powyższych zmian Dyrektor MOW, pełniący jednocześnie funkcję Przewodniczącego Rady Pedagogicznej MOW wyjaśnił, że *wykreślone sformułowanie dotyczące prawa wychowanka do ochrony przed przemocą fizyczną, psychiczną i wyzyskiem i innymi nadużyciami naruszającymi godność osobistą lub stanowiących zagrożenie dla zdrowia i życia mieści się w sferze obowiązków prawnych placówki i ścigania z urzędu naruszających prawo wymienionych działań. Poza tym mieszczą się w pozostawionym pierwszym zdaniu o prawie do poszanowania godności własnej (...) zapis dotyczący pomocy zakupu odzieży i obuwia oraz biletów na przejazdy, jako prawo dla każdego wychowanka został wykreślony, gdyż obowiązek ten spoczywa na rodzicach/prawnych opiekunach. Niemniej jednak pozostawiony punkt mówiący o pomocy rzeczowej i finansowej w sytuacjach szczególnych zapewnia taką pomoc, gdy według naszego rozpoznania dochody rodziny, albo jej wydolność wychowawcza są zbyt małe (...) wprowadzone prawo wychowanka do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z usług religijnych wynika z prawa człowieka do wolności wyznania i sumienia (...) Wykreślony zapis o przestrzeganiu zapisów statutu i wszelkich innych przepisów prawa był zapisem powielającym wszystkie inne szczegółowe zasady, przepisy i regulaminy, gdyż wszystkie one, jak również statut, same w sobie, określają normy i zasady oraz wskazują na konieczność ich przestrzegania. W przypadku pozostałych wykreślonych praw wyjaśnił, że zapisy dotyczące tych punktów wynikają z obowiązków placówki określonych w celach i zadaniach, jak również w koncepcji pracy Ośrodka i innych programowych uregulowaniach m.in. w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym i nie powinny być rozpatrywane z poziomu prawa wychowanka tylko właśnie z płaszczyzny misji, celów i zadań Ośrodka, dla których został powołany oraz przyczyn dla których wychowanek został skierowany do takiej placówki.*

(dowód: akta kontroli str. 56-59, 92-94, 102-103, 119-122, 158-161)

W statucie MOW obowiązującym od 25 maja 2012 r. dla wychowanków wyróżniających się postępami w nauce, zachowaniu i pracy przewidziano następujące nagrody: pochwała wychowawcy grupy, pochwała na apelu z wpisaniem do akt, list pochwalny do rodziców, sądu oraz dyplom uznania. Za wykroczenia przewidziano natomiast kary polegające na: upomnieniu, naganie na apelu z wpisaniem do akt, wyrównaniu strat materialnych powstałych z winy wychowanka po uzyskaniu prawomocnego postanowienia sądu, powiadomieniu rodziców o nagannym zachowaniu, powiadomieniu sądu o niewłaściwej postawie oraz sądowym zakazie opuszczania Ośrodka (wstrzymanie przepustek, urlopów). Rada Pedagogiczna MOW w dniu 11 lutego 2015 r. wprowadziła zmiany w statucie Ośrodka dotyczące m.in. systemu wzmocnień (kar i nagród). W zakresie nagradzania wychowanków wprowadzono kolejną możliwą do uzyskania nagrodę

w postaci sfinansowania dodatkowych kursów kwalifikacyjnych lub prawa jazdy. Ponadto określono dodatkowe trzy możliwe formy dyscyplinujące, tj. zakaz reprezentowania Ośrodka w imprezach zewnętrznych, przeniesienie wychowanka do innego Ośrodka (w szczególnych przypadkach) oraz powiadomienie policji – w każdym przypadku, w którym zachowanie wychowanka nosi znamiona przestępstwa.

W sprawie przyczyn wprowadzenia powyższych zmian Przewodniczący Rady Pedagogicznej MOW wyjaśnił, że *wprowadzenie dodatkowych nagród w systemie wzmocnień, miało na celu motywowanie podopiecznych MOW do podjęcia pracy nad korektą negatywnych zachowań (społecznie nieakceptowanych), poprawy wyników w nauce (wyzbycie się negatywizmu szkolnego), mobilizowanie do rozwijania zainteresowań praktycznych (kursy kwalifikacyjne), oraz rozładowywania negatywnych emocji w sposób akceptowany społecznie. Jeśli zaś chodzi o formy dyscyplinujące, to czasowy brak możliwości reprezentowania ośrodka jest ściśle powiązany z funkcjonowaniem podopiecznych na terenie MOW, jak również poza placówką, gdzie uczeń/wychowanek powinien zachowywać się w sposób godny i dbać o dobre imię placówki. Przeniesienie wychowanka do innej placówki jest praktykowane wówczas, gdy podopieczny negatywnie wpływa na grupę wychowawczą a wszystkie formy dyscyplinujące zostały wykorzystane. Ostatnią formą pomocy jest zmiana ośrodka, celem odciążenia chłopca od zdemoralizowanych kolegów, z którymi łączył regulamin. W przypadku naruszenia prawa, powiadomienie policji jest działaniem prawnym.*

W sprawie udostępniania statutu MOW wychowankom oraz ich rodzicom lub opiekunom prawnym Dyrektor MOW wyjaśnił, że *statut MOW jest dostępny w każdej grupie wychowawczej oraz w bibliotece. Każdy wychowanek w momencie przyjęcia do Ośrodka zostaje zaznajomiony ze zbiorem norm i zasad, obowiązujących w Ośrodku, który jest wyciągiem ze statutu i fakt ten potwierdza własnoręcznym podpisem. O zmianach zapisów statutu, oraz ewentualnych innych uregulowaniach wychowankowie informowani są podczas czwartkowych zebrań społeczności wychowawczej każdej z poszczególnych grup, jak również na zebraniach samorządu szkolnego. Natomiast, jeżeli chodzi o rodziców, to przy każdej wizycie w Ośrodku mają prawo do wglądu do statutu.*

Rodzaje kar przewidziane w statucie MOW nie naruszały zasad przyjętych w Regulach nr 66 i nr 67 Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności z Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego¹³, jak również zaleceń nr 32 i nr 93.1 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich¹⁴ oraz art. 72 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹⁵, poza karą w postaci nagany na apel z wpisem do akt, co stanowiło nieprawidłowość opisaną w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

W statucie MOW wskazano (§ 20 ust. 3), że wychowanek może odwołać się od każdej wymierzonej kary w terminie 14 dni od daty jej wymierzenia do dyrektora placówki, Rady Pedagogicznej, organu prowadzącego placówkę, a także Kuratora Oświaty, za pośrednictwem organu wydającego decyzję o nałożeniu kary. Tryb odwołania się od kary nie był przedmiotem zmian.

(dowód: akta kontroli str. 55, 91-92, 102-103, 118-119, 158-161)

W MOW nie ograniczano wychowankom możliwości kontaktowania się z rodziną, innymi osobami, przedstawicielami organizacji zewnętrznych, gdyż prawo wychowanka do odwiedzin przez rodzinę, opiekunów (pod warunkiem braku sądowego ograniczenia do osobistej styczności) było jednym z praw wskazanych

¹³ Nr 45/113 z dnia 14 grudnia 1990 r.

¹⁴ CM/Rec(2008) z dnia 5 listopada 2008 r.

¹⁵ Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.

w § 21 ust. 1 statutu MOW, tym samym jego zapisy nie stanowiły naruszenia zaleceń nr 32 i nr 83 ww. Komitetu Ministrów. Ponadto w MOW obowiązywał *Regulamin odwiedzin*, w którym podobnie jak w statucie wskazano prawa i obowiązki zarówno wychowanków, jak i osób odwiedzających w zakresie przebiegu odwiedzin.

(dowód: akta kontroli str. 92-93, 119-120, 200)

W zakresie zapewnienia bezpieczeństwa wychowanków i pracowników w MOW od 8 października 2015 r. obowiązywały następujące procedury postępowania dotyczące:

- konieczności użycia przymusu bezpośredniego wobec wychowanka MOW,
- stwierdzenia samoodalenia lub ucieczki wychowanka,
- ujawnienia na terenie Ośrodka wychowanka będącego pod wpływem alkoholu lub środków odurzających,
- podejrzenia, że wychowanek posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyk lub alkohol,
- awantur, bójek między wychowankami, niszczenia sprzętu i wyposażenia pomieszczeń,
- uzyskania informacji o popełnieniu przestępstwa na terenie placówki,
- zaistnienia wypadku wychowanka.

Ponadto dwie procedury dotyczyły postępowania w sytuacji reagowania na przemoc oraz w sytuacji ataków agresji.

W procedurach postępowania w przypadku podejrzenia, że wychowanek posiada substancję przypominającą narkotyk lub alkohol, bądź ujawnienia zachowania wychowanka wskazującego na spożycie alkoholu lub zażycie środków odurzających wskazano m.in., że osoba podejrzana powinna pozostać odizolowana od pozostałych wychowanków oraz pozostawać pod stałą obserwacją i kontrolą, a ponadto należało: a/ zawiadomić dyżurnego oficera Komendy Powiatowej Policji w Nysie¹⁶, b/ odnotować zdarzenie w księdze dyżurów, c/ sporządzić notatkę służbową opisującą dokonane ustalenia i przekazać ją do sekretariatu lub bezpośrednio do Dyrektora/pedagoga, d/ powiadomić właściwy dla danego nieletniego Sąd oraz rodziców lub opiekunów prawnych. W przypadku osoby nowo doprowadzonej lub dowiezionej po raz pierwszy do Ośrodka, a której zachowanie wskazywało na spożycie alkoholu lub zażycie środków odurzających, pracownik pedagogiczny miał prawo odmowy przyjęcia jej do placówki, a w przypadku kwestii spornych – był zobowiązany powiadomić dyżurnego KPP.

Żadna z procedur nie regulowała kwestii konwojowania wychowanka do MOW (jeżeli nie jest dowożony przez Policję) oraz warunków i sposobu przeprowadzenia badań na obecność alkoholu lub innego środka odurzającego.

W sprawie regulacji wewnętrznych obowiązujących w MOW w latach 2015-2016 dotyczących konwojowania wychowanków do MOW, zapobiegania wnoszenia na teren Ośrodka alkoholu, narkotyków, niebezpiecznych narzędzi oraz warunków i sposobów badania na obecność w organizmie wychowanka alkoholu lub innego środka odurzającego Dyrektor MOW wyjaśnił, że *przepisy zewnętrzne nie regulują, w jaki sposób należy konwojować nieletniego, w latach 2015/2016 przyjętym standardem jest wyjazd kierowcy wraz z wychowawcą celem odbioru wychowanka i przetransportowania do wyznaczonego miejsca (...). Po przybyciu do placówki wychowanek deponuje bagaż u wychowawcy i proszony jest o dobrowolne opróżnienie kieszeni, podciągnięcie nogawek i zmianę obuwia na klapki. W momencie, kiedy wychowawca na podstawie obserwacji wychowanka ma podejrzenie, że ten jest pod wpływem środków psychoaktywnych (narkotyki, alkohol, itp.) stosuje procedury wewnętrzne. Na terenie ośrodka dokonywanie pomiaru*

¹⁶ Dalej: KPP.

zawartości alkoholu wykonuje wezwany do tego celu policjant, chyba że wychowanek przyznaje się, że spożywał zakazaną substancję (wtedy następuje spisanie notatki z zaistniałego zdarzenia). W latach 2015/2016 chłopcy sporządzili kilkakrotnie notatki o spożyciu alkoholu przed przybyciem do Ośrodka, nie zaistniała konieczność wzywania Policji do tych zdarzeń.

Wobec 15 wychowanków objętych próbą kontrolną NIK opisaną w pkt III 2.4 niniejszego wystąpienia pokontrolnego nie przeprowadzano badań na obecność alkoholu lub innych środków psychoaktywnych.

W sprawie występowania zdarzeń nadzwyczajnych podczas konwojowania wychowanków przez wychowawców Dyrektor MOW wyjaśnił, że w latach 2015/2016 doszło do jednego groźnego zdarzenia z udziałem wychowawców, którzy odbierali chłopca z Policijnej Izby Dziecka. Wychowanek wówczas wykazywał dużą agresję, zarówno słownie, jak i fizycznie (dwoje wychowawców doznało obrażeń ciała i nie udało im się doprowadzić chłopca do placówki). Zdarzyło się również kilkakrotnie, że chłopiec dokonał ucieczki podczas konwojowania, symulując chęć skorzystania z toalety lub prowokując wymioty, co powodowało konieczność zatrzymania. Następnie wychowanek uciekał przez okno w toalecie lub przepychał wychowawcę w drzwiach i uciekał.

(dowód: akta kontroli str. 162-165, 177-192, 446-448, 462-464)

W latach 2015-2016 w Ośrodku prowadzony był rejestr ucieczek oraz zgodnie z zaleceniami¹⁷ Kuratorium Oświaty w Opolu rejestr wydarzeń nadzwyczajnych (zgon nieletniego lub innej osoby, samobójstwo, zgwałcenie lub pobicie nieletniego skutkujące ciężkim uszczerbek na zdrowiu), w którym nie odnotowano takich zdarzeń.

Pozostałe zdarzenia nadzwyczajne, takie jak akty wandalizmu, agresja i przemoc fizyczna lub psychiczna wobec innych wychowanków lub wychowawców, samookaleczenia, próby samobójstw i gwałtów ewidencjonowane były w dzienniku pedagoga i psychologa MOW. Rodzaj i częstotliwość występowania ww. zdarzeń nadzwyczajnych przedstawiono w pkt III 2.2. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 99, 126-127, 164-176, 446-448, 522-529)

W statucie MOW (§ 13) wskazano, że opieka zdrowotna w Ośrodku obejmuje działania prozdrowotne i terapeutyczne, a do zadań realizowanych w placówce należą okresowe badania wychowanków, przeglądy higieny, szczepienia okresowe, działania profilaktyczne, szkolenia, realizacja programów promujących zdrowy styl życia. W przypadkach wymagających interwencji medycznej wychowankowie korzystają z bezpłatnych świadczeń leczniczych i rehabilitacyjnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej.

Dyrektor MOW w sprawie przyjętych w latach 2015-2016 rozwiązań mających na celu zapewnienie opieki pielęgniarskiej, lekarskiej i stomatologicznej dla wychowanków, postępowania w nagłych zachorowaniach wychowanków oraz w zakresie podawania leków wyjaśnił, że w celu zapewnienia opieki zdrowotnej, do Ośrodka przyjeżdża lekarz w każdy czwartek, a w razie konieczności istnieje możliwość całodobowej opieki w przechodniach lekarskich i SOR na terenie Nysy. W momencie kiedy wskazany jest pobyt w szpitalu, podopieczny zostaje umieszczony na oddziale celem diagnozy i leczenia. Kwestia leczenia stomatologicznego rozwiązana jest w sposób tożsamy, w momencie kiedy stomatolog stwierdzi, że stan uzębienia wymaga leczenia umawia wizytę i w miarę wolnych terminów prowadzone jest leczenie. Leki, które są podawane podopiecznym wydawane są tylko i wyłącznie z przepisu lekarza i pod nadzorem wychowawcy, który sprawdza czy lek został przyjęty. Opiekę pielęgniarską zapewnia pielęgniarka zatrudniona na pełny etat przez Niepubliczny Zakład Opieki

¹⁷ Przy piśmie WRE.570.10.2014 z dnia 9 maja 2014 r.

Zdrowotnej i Medycyny Szkolnej (...). Pielęgniarka czuwa nad profilaktyką oraz niezbędnymi badaniami i bilansami, a w razie potrzeby wzywana jest na telefon. Natomiast badania profilaktyczne z medycyny pracy zapewnia Niepubliczna Przychodnia (...) w Nysie.

(dowód: akta kontroli str. 88, 116, 162-165)

1.2. W skład MOW wchodziła Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 6 – dla niedostosowanych społecznie w Nysie¹⁸. W statucie MOW wskazano, że podstawową formą organizacyjną Ośrodka jest grupa wychowawcza licząca do 12 wychowanków, a ZSZ oddział klasowy liczący od 10 do 16 uczniów.

Na dzień 31 grudnia 2016 r. w Ośrodku funkcjonowały cztery grupy wychowawcze, a w ZSZ trzy oddziały szkolne. Na dzień 31 grudnia 2015 r. oraz 2016 r. liczba wychowanków i uczniów wynosiła 39.

(dowód: akta kontroli str. 8-11, 84, 111-112, 235-238)

W latach 2015-2016¹⁹ liczba wychowanków w grupach wychowawczych według stanu ewidencyjnego nie przekraczała dopuszczalnej liczby określonej w statucie MOW, z wyjątkiem liczby wychowanków grupy I²⁰ oraz grupy III²¹, która wynosiła odpowiednio 15 oraz 13. Jednak w przypadku tych grup odpowiednio 5 oraz 7 wychowanków było nieobecnych²², tym samym grupy te faktycznie liczyły odpowiednio 10 oraz 6 wychowanków.

(dowód: akta kontroli str. 235, 239-241, 246-248)

W latach 2015-2016²³ liczba uczniów w oddziałach szkolnych według stanu ewidencyjnego nie przekraczała dopuszczalnej liczby określonej w statucie MOW, z wyjątkiem liczby uczniów klasy II Wielozawodowej (kucharz/ślusarz/monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie)²⁴ oraz klasy I (monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie/stolarz)²⁵, która przekraczała dopuszczalną liczbę od jednego do trzech uczniów. Jednak w przypadku tych klas od 2 do 9 uczniów było nieobecnych (nieobecność usprawiedliwiona lub nieusprawiedliwiona), tym samym klasy te liczyły poniżej 16 uczniów.

W sprawie przestrzegania dopuszczalnej liczebności grup wychowawczych oraz oddziałów klasowych Dyrektor MOW wyjaśnił, że *w momencie kiedy liczba wychowanków (12) lub uczniów (16) zostaje przekroczona, wprowadzana jest zmiana w arkuszu organizacyjnym i powstaje dodatkowa grupa wychowawcza lub klasa. Jednakże zdarzyć się może, że w czasie pomiędzy utworzeniem nowego oddziału a stanem faktycznym, stan ewidencyjny może ulec zmniejszeniu co skutkuje powrotem do poprzedniej ilości oddziałów.*

(dowód: akta kontroli str. 236-238, 242-249, 502-505)

MOW zgłosił do Ośrodka Rozwoju Edukacji²⁶ gotowość przyjęcia 48 wychowanków w roku szkolnym 2015/2016 oraz 64 wychowanków w roku szkolnym 2016/2017, co w przypadku zgłoszenia na rok szkolny 2016/2017 stanowiło nieprawidłowość opisaną w dalszej części wystąpienia pokontrolnego. W statucie MOW nie została określona liczba możliwych do przyjęcia nieletnich.

(dowód: akta kontroli str. 18-128, 251)

¹⁸ Dalej: ZSZ.

¹⁹ Na dzień 31 marca, 30 czerwca, 30 września oraz 31 grudnia.

²⁰ Na dzień 31 marca 2015 r.

²¹ Na dzień 31 marca 2016 r.

²² Odpowiednio 4 oraz 6 wychowanków posiadało usprawiedliwioną nieobecność (pobyt w szpitalu, areszcie, przebywanie na urlopie) oraz po jednym wychowanku nieusprawiedliwioną nieobecność (ucieczka).

²³ Na dzień 31 marca, 30 września, 31 grudnia oraz ostatni dzień roku szkolnego.

²⁴ Na dzień 30 września 2015 r., 31 grudnia 2015 r. oraz 31 marca 2016 r. (w roku szkolnym 2015/2016)

²⁵ Na dzień 31 marca 2016 r.

²⁶ Dalej: ORE.

W latach 2015-2016 do MOW zostało skierowanych łącznie 184 nieletnich, z tego 111 (60,3%) zostało przyjętych, a pozostałych 73 (39,7%) nie zostało doprowadzonych do Ośrodka. Nie wystąpiły przypadki odmowy przyjęcia nieletniego.

(dowód: akta kontroli str. 250)

1.3. W MOW na dzień 31 grudnia 2015 r. oraz 2016 r. zatrudnionych było odpowiednio 17 i 14 wychowawców. W arkuszach organizacyjnych MOW i ZSZ zatwierdzonych przez organ prowadzący na rok szkolny 2015/2016²⁷ oraz 2016/2017²⁸ liczba godzin zatrudnienia wychowawców była tożsama z liczbą godzin funkcjonowania grup wychowawczych i wynosiła 336 w wymiarze tygodniowym, tj. po 84 godziny na każdą grupę wychowawczą. Liczba godzin każdego wychowawcy określona w tych arkuszach nie była wyższa od dopuszczalnego wymiaru określonego w art. 42 ust. 3 pkt 8 lit. c ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. *Karta Nauczyciela*²⁹, tj. 24 godzin tygodniowo.

Na podstawie analizy harmonogramów pracy wychowawców w MOW za październik 2015 r. oraz 2016 r. stwierdzono, że faktyczne zatrudnienie wychowawców było zgodne z danymi przyjętymi w arkuszach organizacyjnych i zabezpieczało potrzeby Ośrodka w zakresie opieki nad wychowankami.

(dowód: akta kontroli str. 282-288, 291-295)

W MOW na dzień 31 grudnia 2016 r. zatrudnionych było dwóch psychologów oraz jeden pedagog szkolny. Jeden z psychologów zatrudniony był na podstawie umowy o pracę w wymiarze 25 godzin tygodniowo, w tym na zastępstwo na czas nieobecności drugiego psychologa w wymiarze 12,5 godzin. Pedagog szkolny zatrudniony był również na podstawie umowy o pracę w wymiarze 25 godzin tygodniowo. W arkuszach organizacyjnych MOW i ZSZ na rok szkolny 2015/2016 oraz 2016/2017 organ prowadzący zatwierdził 12,5 godzin w wymiarze tygodniowym dla psychologa oraz 25 godzin dla pedagoga. Ponadto w przypadku roku szkolnego 2016/2017 organ prowadzący zatwierdził dodatkowe 12,5 godzin w wymiarze tygodniowym zarezerwowane na wakacje dla psychologa. Wymiar tych godzin nie przekraczał dopuszczalnego wymiaru określonego w uchwale³⁰ Rady Powiatu w Nysie, w której m.in. dla psychologów oraz pedagogów określono wymiar 25 godzin tygodniowo zajęć prowadzonych bezpośrednio z dziećmi i młodzieżą.

Na dzień 30 września 2016 r. oraz 31 grudnia 2016 r. liczba wychowanków MOW wynosiła odpowiednio 40 i 39, tym samym liczba godzin w wymiarze tygodniowym psychologa oraz pedagoga zatrudnionych w Ośrodku na ten dzień nie była dostosowana do wymogów § 24 ust. 4 (obowiązującego od dnia 1 września 2016 r.) rozporządzenia w sprawie działania placówek publicznych z 2015 r., co stanowiło nieprawidłowość opisaną w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

W okresie od 1 stycznia 2015 r. do 1 września 2016 r. opiekę psychologa oraz pedagoga w MOW zabezpieczono odpowiednio w wymiarze 12,5 oraz 25 godzin tygodniowo.

(dowód: akta kontroli str. 235, 282-284, 301-314)

W dniu 31 grudnia 2016 r. opiekę nad wychowankami w porze nocnej sprawowały dwie osoby, tj. wychowawca oraz pracownik MOW, pomimo tego, że liczba wychowanków na ten dzień wynosiła 39.

²⁷ Zatwierdzony w dniu 28 maja 2015 r., oraz zmieniony w dniu 10 września 2015 r.

²⁸ Zatwierdzony w dniu 30 maja 2016 r.

²⁹ Dz. U. 2016 r., poz. 1379 ze zm.

³⁰ Uchwała Nr XXII/304/13 Rady Powiatu w Nysie z dnia 25 stycznia 2013 r. w sprawie (...) ustalenia tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli szkół zaocznych, nauczycieli zatrudnionych na stanowiskach pedagogów, psychologów, logopedów (...); dalej: uchwała w sprawie tygodniowego wymiaru godzin.

W sprawie braku zwiększenia liczby osób sprawujących taką opiekę, o co najmniej jedną osobę Dyrektor MOW wyjaśnił, że *z uwagi na usytuowanie internatu w MOW, na jednym piętrze nie zachodzi konieczność zwiększania liczby pracowników w porze nocnej, gdyż liczba ta jest wystarczająca do zapewnienia bezpieczeństwa.*

(dowód: akta kontroli str. 235, 289-290, 462-464)

Osoby zatrudnione na dzień 31 grudnia 2016 r. na stanowiskach wychowawców grup wychowawczych, psychologa i pedagoga szkolnego spełniały wymagania w zakresie kwalifikacji, o których mowa w §§ 15, 19 i 20 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. *w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli*³¹. Osoby zatrudnione na ww. stanowiskach w latach 2012-2016 uczestniczyły w szkoleniach, kursach i zajęciach podnoszących ich kwalifikacje zawodowe³².

(dowód: akta kontroli str. 291-298)

1.4. MOW mieści się w obiekcie budowlanym stanowiącym własność Zakonu Braci Mniejszych Klasztor oo. Franciszkanów i oddanym w najem Powiatowi Nyskiemu. Ośrodek spełniał warunki, o których mowa w § 26 rozporządzenia *w sprawie działania placówek publicznych z 2015 r.*, za wyjątkiem umożliwienia korzystania z łazienki oraz toalet zgodnie z zasadami higieny, co stanowiło nieprawidłowość opisaną w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

W wyniku przeprowadzonych oględzin stwierdzono, że w Ośrodku zapewniono pokoje mieszkalne, w których umieszczonych było nie więcej niż czterech wychowanków. Pokoje te wyposażone były m.in. w łóżka jednoosobowe, szafkę do przechowywania rzeczy osobistych dla każdego wychowanka oraz stoliki i krzesła. Szafy ubraniowe znajdowały się w pomieszczeniu przy pokoju wychowawcy.

W sprawie braku ulokowania szaf ubraniowych w pokojach mieszkalnych Dyrektor MOW wyjaśnił, że (...) *szafy ubraniowe mieszczą się w kantorkach wychowawców, ze względów bezpieczeństwa (kradzieże ubrań i obuwia). Wychowankowie mają stały dostęp do swoich ubrań, ponieważ na dyżurze zawsze przebywa wychowawca danej grupy i na życzenie wychowanka otwiera kantorek.*

W MOW znajdowały się również m.in.: pomieszczenia rekreacyjno-wypoczynkowe odpowiednie do potrzeb grup wychowawczych (świetlica, pracownia muzyczna, biblioteka, sala bilardowa), umożliwiające organizację spotkań całej społeczności Ośrodka (sala gimnastyczna, jadalnia), miejsca umożliwiające samodzielne przygotowywanie posiłków przez wychowanków (posiadające odpowiednie warunki do przechowywania i obróbki żywności) oraz umożliwiające wychowankom samodzielne pranie rzeczy osobistych oraz ich suszenie, pokój chorych, jak również łazienki i toalety umożliwiające korzystanie z nich w sposób zapewniający intymność (brak kamer monitoringu).

(dowód: akta kontroli str. 316-332, 335-340)

MOW spełniał również normy bezpieczeństwa, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. *w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach*³³, z wyjątkiem braku zapewnienia środków higieny osobistej w każdej z toalet oraz w jednej z nich dodatkowo ciepłej wody, co stanowiło nieprawidłowość opisaną w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

W wyniku przeprowadzonych oględzin MOW stwierdzono, że:

³¹ Dz. U. z 2015 r., poz. 1264.

³² Oligofrenopedagogika (trzy osoby), zarządzanie oświatą (jedna osoba), wychowanie do życia w rodzinie oraz etyka i filozofia w szkole (jedna osoba).

³³ Dz. U. z 2003 r., Nr 6, poz. 69 ze zm.; dalej rozporządzenie *w sprawie bhp*.

- na każdej kondygnacji MOW plan ewakuacji umieszczony był w widocznym miejscu, w sposób zapewniający łatwy do niego dostęp, a drogi ewakuacyjne oznaczone były w sposób wyraźny i trwałe (§ 5);
- w każdej toalecie oraz łaźni zapewniona była zimna woda, a ciepła w łaźni oraz w toaletach na parterze oraz II kondygnacji (w części internatu), urządzenia sanitarnohigieniczne w tych pomieszczeniach były utrzymane w stanie pełnej sprawności technicznej (§ 8);
- otwartą przestrzeń pomiędzy biegami schodów stanowiła ściana będąca elementem konstrukcyjnym budynku, na której znajdowały się poręcze, po których ze względu na ich wielkość i położenie brak było możliwości zsuwania się (§ 16);
- pomieszczenia MOW, takie jak pokoje wychowawców, pokój nauczyciela wychowania fizycznego, pokój nauczycielski, kuchnia wyposażone były w apteczki zaopatrzone w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy oraz instrukcje o zasadach jej udzielania (§ 20).

Teren Ośrodka był ogrodzony, jednak w ogrodzeniu tym znajdowały się miejsca umożliwiające dostęp na teren znajdujący się poza Ośrodkiem, tj. szlak komunikacyjny umożliwiający całodobowy wjazd/wyjazd do/z Ośrodka oraz miejsce wypoczynku dla wychowanków, przy którym ceglany mur na długości ok. 10 m uległ zniszczeniu.

W powyższej sprawie Dyrektor MOW wyjaśnił, że *wyjście z MOW nie prowadzi bezpośrednio na jezdnię, poprzedzone jest obszernym placem i drogą dojazdową. Przy wyjściu wychowanka/wychowanków z budynku zawsze obecny jest wychowawca, a drzwi na zewnątrz są zamknięte kluczem. Mur jest objęty kuratelą konserwatora zabytków, zarządca jest w trakcie procedury odbudowy.*

(dowód: akta kontroli str. 316-334, 337-340, 346)

W latach 2015-2016 zostały przeprowadzone dwie kontrole w zakresie zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do ZSP, co było zgodne z § 3 rozporządzenia *w sprawie bhp*. Protokoły z tych kontroli zostały przekazane organowi prowadzącemu.

W przypadku kontroli przeprowadzonej w 2015 r. komisja³⁴ ustaliła m.in., że teren MOW ogrodzony był murkiem, a wyjście było odpowiednio zabezpieczone przed nagłym wtargnięciem uczniów na jezdnię, drogi ewakuacyjne były oznaczone w sposób wyraźny i trwałe, stan schodów na zewnątrz i wewnątrz budynku nie budził zastrzeżeń, a placówka wyposażona była w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy. W zakresie zaleceń pokontrolnych wskazano na potrzebę kontynuacji naprawy parapetów zewnętrznych oraz osłonięcia lamp w sali gimnastycznej.

W przypadku kontroli przeprowadzonej w 2016 r. protokół nie zawierał opisu ustaleń komisji, a jedynie wskazywał na zakres dokonanego przeglądu oraz zalecenia pokontrolne, które poza wskazanymi w 2015 r. dodatkowo dotyczyły zabezpieczenia trzpieni regulatorów w kaloryferach, okien w sali gimnastycznej oraz zamontowania drzwiczek do skrzynki bezpieczników znajdującej się w tej sali, zamontowania suszarek elektrycznych lub uchwytów na ręczniki papierowe w przedsionku do jadalni oraz w toaletach na I i II piętrze oraz umieszczenia znaczków apteczki na drzwiach pokoju nauczycielskiego oraz wychowawców.

W wyniku przeprowadzonych oględzin MOW stwierdzono, że część z tych zaleceń została zrealizowana (umieszczono znaczki apteczki na drzwiach pokoju nauczycielskiego oraz wychowawców, zamontowano drzwiczki do skrzynki bezpieczników w sali gimnastycznej).

³⁴ W składzie: Dyrektor ZSP, specjalista ds. bhp, konserwator, osoba posiadająca odpowiednie uprawnienia do prowadzenia kontroli.

W sprawie realizacji pozostałych zaleceń Dyrektor MOW wyjaśnił, że (...) osłony lamp, zostaną zamontowane do 30 kwietnia 2017 r., czas zwłoki spowodowany był trudnością związaną z faktem, że takie osłony musiały zostać zrobione na zamówienie. Trzpienie grzejników zostały przycięte i zostaną zabezpieczone gąbką. Siatki na okna zostaną zakupione i zamontowane.

(dowód: akta kontroli str. 333-334, 337-345, 483-484)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Od 1 września 2016 r. liczba godzin w wymiarze tygodniowym psychologa oraz pedagoga zatrudnionych w Ośrodku nie była dostosowana do wymogów wynikających z § 24 ust. 4 (obowiązującego od dnia 1 września 2016 r.) rozporządzenia w sprawie działania placówek publicznych z 2015 r., zgodnie z którym, w przypadku gdy liczba wychowanków w młodzieżowym ośrodku wychowawczym przekracza 36, tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć określony na podstawie art. 42 ust. 7 pkt 3 ustawy Karta Nauczyciela zwiększa się, o co najmniej 1/3, w przeliczeniu na każdych kolejnych 12 wychowanków.

W uchwale w sprawie tygodniowego wymiaru godzin dla pedagogów, psychologów, logopedów i doradców zawodowych zatrudnionych na stanowiskach pedagogicznych ustalono wymiar 25 godzin tygodniowo zajęć prowadzonych bezpośrednio z dziećmi i młodzieżą (grupowe i indywidualne wynikające z realizacji zadań diagnostycznych, doradczych, terapeutycznych i korekcyjnych).

Od 1 września 2016 r. w MOW zatrudnionych było dwóch psychologów, z których jeden przebywał na urlopie rodzicielskim (od 1 września 2016 r. do 25 grudnia 2016 r.), a następnie wypoczynkowym (od 27 grudnia 2016 r. do 5 kwietnia 2017 r.), a drugi zatrudniony był w pełnym wymiarze zajęć (w tym w wymiarze 1/2 etatu na zastępstwo na czas nieobecności pierwszego psychologa), tj. 25 godzin tygodniowo oraz jeden pedagog również w wymiarze 25 godzin tygodniowo. Na dzień 30 września 2016 r. oraz 31 grudnia 2016 r. liczba wychowanków MOW wynosiła odpowiednio 40 i 39, a tym samym liczba godzin w wymiarze tygodniowym psychologa oraz pedagoga zatrudnionych w Ośrodku zgodnie z § 24 ust. 4 ww. rozporządzenia powinna zostać zwiększona, o co najmniej 1/3, tj. o 9 godzin tygodniowo.

W powyższej sprawie Dyrektor MOW wyjaśnił, że tygodniowy wymiar pracy psychologa z dniem 1 września 2016 r. został zwiększony do 25 h w naszym rozumieniu przepisu o zwiększeniu zatrudnienia specjalistów o 1/3 etatu na każdych kolejnych 12 podopiecznych. Nie wnioskowaliśmy o zwiększenie zatrudnienia z uwagi na fakt, że w roku 2015 i 2016 nie przekroczyliśmy liczby 48 wychowanków. Przewodniczący Rady Powiatu w Nysie w powyższej sprawie wyjaśnił, że zapis § 24 ust. 4 ww. rozporządzenia nie wiąże się z koniecznością podejmowania przez Radę Powiatu uchwały zmieniającej, która zwiększyłaby pensum obowiązkowego wymiaru godzin zajęć w etacie nauczyciela pedagoga lub nauczyciela psychologa. Dyrektor szkoły w przypadku przekroczenia odpowiedniej liczby wychowanków winien zwiększyć zatrudnienie o 1/3 dotychczasowego obowiązkowego wymiaru zajęć w przeliczeniu na każdych kolejnych 12 wychowanków.

(dowód: akta kontroli str. 303, 307-315, 559)

Odnosząc się do powyższych wyjaśnień Dyrektora MOW, NIK wskazuje, że przewidziany w § 24 ust. 4 ww. rozporządzenia zwrot gdy liczba wychowanków w młodzieżowym ośrodku wychowawczym przekracza 36, tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć (...) zwiększa się o co najmniej 1/3, w przeliczeniu na każdych kolejnych 12 wychowanków oznacza, że:

- zwiększenie liczby wychowanków w młodzieżowym ośrodku wychowawczym do ponad 36 powoduje zwiększenie tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć, o co najmniej 1/3 dla każdego kolejnych 12 wychowanków,
- zwiększenia tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć, o co najmniej 1/3 powinno zatem nastąpić, gdy liczba wychowanków osiągnie wartość co najmniej 37, lecz nie więcej niż 48, a zwiększenie wymiaru godzin zajęć o kolejną 1/3 winno nastąpić, gdy liczba wychowanków osiągnie wartość co najmniej 49.

2. MOW na rok szkolny 2016/2017 zgłosił do ORE gotowość przyjęcia 64 wychowanków, tj. większej liczby miejsc niż faktycznie pozostających w dyspozycji Ośrodka, tym samym przekazane dane w powyższym zakresie były nierzetelne, gdyż Ośrodek faktycznie dysponował mniejszą liczbą miejsc niż wskazana w informacji skierowanej do ORE.

W wyniku przeprowadzonych oględzin warunków lokalowych Ośrodka stwierdzono, że MOW dysponuje 14 pokojami mieszkalnymi, co przy założeniu, że w jednym pokoju nie może przebywać więcej niż 4 wychowanków – zgodnie z § 26 ust. 1 rozporządzenia w sprawie działania placówek publicznych z 2015 r. maksymalna liczba wychowanków możliwa do przyjęcia przez MOW wynosiła 56. Z uwagi na rozmiar niektórych pokoi mieszkalnych, nie było jednak możliwości umieszczenia w nich maksymalnej liczby wychowanków, tym samym faktyczna liczba nieletnich możliwych do przyjęcia wynosiła mniej niż 56. Na dzień 10 kwietnia 2017 r. w Ośrodku przebywało 41 wychowanków.

W sprawie zapewnienia miejsca dla 64 wychowanków, tj. liczby zgłoszonej do ORE na rok szkolny 2016/2017 Dyrektor MOW wyjaśnił, że (...) w 14 pokojach istnieje możliwość umieszczenia 52 łóżek (...) w momencie, kiedy liczba wychowanków zbliży się do 48 zostanie zaadaptowana na potrzeby internatu część szkolna. W obecnej chwili jest prowadzony remont pralni na parterze, która będzie pełnić rolę pralni i suszarni, przez co uzyskamy 3 dodatkowe pomieszczenia, w których zostaną zlokalizowane dodatkowe sypialnie.

(dowód: akta kontroli str. 251, 316-322, 335-340)

Odnosząc się do powyższych wyjaśnień należy wskazać, że w Ośrodku, już w momencie deklaracji o gotowości przyjęcia określonej liczby nieletnich, powinna być zapewniona możliwość ich umieszczenia w liczbie zgłoszonej do ORE. Zadeklarowanie potencjalnie możliwej do przyjęcia liczby nieletnich powoduje, że ORE posiada nieaktualne informacje w zakresie możliwości kierowania do Ośrodka nieletnich, a w konsekwencji stwarza ryzyko skierowania do MOW nieletnich, których liczba przewyższa możliwości pobytowo-lokalowe Ośrodka.

3. Przewidziana w statucie MOW (§ 20 ust. 2 pkt 2) do stosowania jedna z możliwych form dyscyplinujących wychowanków w postaci *nagany na apelu z wpisem do akt* może naruszać godność wychowanka oraz jego prawo do ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem.

Dyrektor MOW, jako przyczynę (uzasadnienie) powyższego wyjaśnił, że (...) *nagana na apelu z wpisaniem do akt ma na celu przekazanie informacji całej społeczności wychowanków o zaburzonej ocenie niektórych zachowań, które zachowania są nieodpowiednie i nieakceptowane społecznie oraz zwrócenie uwagi na konsekwencje w postaci szkody społecznej i osobistej sprawy zdarzenia oraz nieuchronność kary za czyny naganne. Kwestia wpisania do akt natomiast, jest tylko formalnym stwierdzeniem gdyż, wszystkie nieakceptowane czyny są i bez tego zapisu odnotowywane w dokumentacji każdego wychowanka.*

Odnosząc się do powyższych wyjaśnień NIK wskazuje, że obowiązek poszanowania godności osobistej wychowanków oraz ich prawo do ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem wynika z przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej

w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.³⁵ oraz § 2 pkt 1 rozporządzenia *w sprawie działania placówek publicznych z 2015 r.*, który stanowi, że placówki w działaniach edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych respektują prawa wychowanków oraz kierują się zasadami poszanowania godności wychowanka.

(dowód: akta kontroli str. 91, 119, 462-463)

4. W MOW nie umożliwiono wychowankom korzystania z łaźni oraz toalet zgodnie z zasadami higieny, z uwagi na brak zapewnienia środków higieny osobistej w każdym z tych pomieszczeń oraz dodatkowo w jednej toalecie (ulożonej na I kondygnacji w części szkolnej) ciepłej wody. Stanowiło to naruszenie § 8 ust. 1 rozporządzenia *w sprawie bhp*, w myśl którego w pomieszczeniach sanitarnohigienicznych zapewnia się m.in. ciepłą bieżącą wodę oraz środki higieny osobistej, jak również § 26 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia *w sprawie działania placówek publicznych z 2015 r.*, w myśl którego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym znajdują się łaźienki i toalety umożliwiające korzystanie z nich w sposób zapewniający intymność i zgodność z zasadami higieny.

W wyniku przeprowadzonych oględzin MOW stwierdzono, że w żadnej toalecie nie zapewniono środków higieny osobistej takich jak mydło, ręcznik papierowy oraz nie zamontowano suszarek elektrycznych lub uchwytów na ręczniki papierowe, a w toalecie na I kondygnacji brak było dodatkowo ciepłej wody.

W powyższej sprawie Dyrektor MOW wyjaśnił, że z uwagi na częste problemy z zapchanymi toaletami środki czystości dostępne są u wychowawców, a sami chłopcy przechowują je w swoich szafkach nocnych (...) uchwyty na ręczniki papierowe były zamontowane z dniem 1 września 2016 r. niestety zostały zniszczone i należało je zdemontować ze względów bezpieczeństwa. Kwestia ciepłej wody zostanie rozwiązana do końca kwietnia.

(dowód: akta kontroli str. 333-340)

Ocena cząstkowa

MOW był przygotowany do realizacji zadań statutowych, w tym zapewniał warunki lokalowe dla bezpiecznego pobytu wychowanków w Ośrodku. Wyjątkiem w tym zakresie były pomieszczenia sanitarno-higieniczne, które nie zostały wyposażone w taki sposób, aby korzystanie z nich było w pełni zgodne z zasadami higieny. W MOW przestrzegane były normy dotyczące maksymalnej liczebności grup wychowawczych i oddziałów szkolnych, a osoby zatrudnione na stanowiskach wychowawców grup wychowawczych, psychologa i pedagoga szkolnego spełniały wymagania w zakresie kwalifikacji zawodowych. Jakkolwiek w MOW zapewniona została opieka psychologa i pedagoga, to jednak od dnia 1 września 2016 r. liczba godzin pracy tych osób nie była dostosowana do liczby wychowanków.

2. Realizacja przez MOW zadań resocjalizacyjnych

Opis stanu faktycznego

2.1. W latach 2012-2016 z ewidencji MOW skreślono łącznie 338 wychowanków, w tym:

- w 104 przypadkach (30,8%) z uwagi na długotrwałą nieobecność³⁶ (ewidencyjna długość pobytu od dnia przyjęcia do dnia skreślenia z ewidencji MOW wyniosła od 29 do 855 dni), w tym 23 w 2012 r., 33 w 2013 r., 23 w 2014 r., 15 w 2015 r., 10 w 2016 r.;
- w 46 przypadkach (13,6%) z uwagi na przeniesienie do innego MOW ze względów wychowawczych (ewidencyjna długość pobytu od dnia przyjęcia do dnia skreślenia z ewidencji MOW wyniosła od 4 do 971 dni), w tym po 8 w 2014 i 2016 r., 14 w 2012 r., 7 w 2013 i 9 w 2015 r.;

³⁵ Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.

³⁶ Na skutek ucieczki lub braku powrotu z urlopu/przepustki.

- w 154 przypadkach (45,6%) z uwagi na ukończenie 18 roku życia (ewidencyjna długość pobytu od dnia przyjęcia do dnia skreślenia z ewidencji MOW wyniosła od 12 do 792 dni), w tym 36 w 2012 r., 25 w 2013 r., po 29 w 2014 r. i 2015 r., 35 w 2016 r.;
- w 4 przypadkach (1,1%) z uwagi na zakończenie procesu resocjalizacji przed ukończeniem 18 roku życia, w tym po 2 w 2012 r. i 2016 r.;
- w 30 przypadkach (8,9%) z innych przyczyn³⁷, w tym 5 w 2012 r., po 6 w latach 2013-2015 oraz 7 w 2016 r.

Ewidencyjna długość pobytu od dnia przyjęcia do dnia skreślenia z ewidencji MOW w 34 przypadkach skreślenia z uwagi na zakończenie procesu resocjalizacji przed ukończeniem 18 roku życia oraz z innych przyczyn wyniosła od 9 do 670 dni.

Spośród czterech wychowanków skreślonych z ewidencji z uwagi na zakończenie procesu resocjalizacji przed ukończeniem 18 roku życia w trzech przypadkach właściwy sąd rodzinny postanowił o:

- uchyleniu postanowienia o tymczasowym umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (w ramach rozpatrywania sprawy z wniosku Dyrektora Domu Dziecka o zmianę środka wychowawczego);
- zarządzeniu przerwy w wykonywaniu środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym na okres nauki w Liceum Ogólnokształcącym dla Dorosłych;
- umorzeniu postępowania.

W każdym z tych przypadków MOW przed wydaniem ww. postanowień skierował do właściwego sądu rodzinnego opinię o wychowanku, w tym w przypadku dwóch wychowanków wraz z wnioskiem o zwolnienie z Ośrodka z uwagi na pozytywne wyniki w procesie resocjalizacji. W jednym przypadku wnioskował natomiast o pozostawienie wychowanka w Ośrodku do końca roku szkolnego 2016/2017, z uwagi na to, że według zespołu wychowawczego nie ukończyłby on edukacji poza MOW, jednocześnie wskazując, że proces resocjalizacji zmierza w dobrym kierunku, jednak wymaga dalszych, stałych i konsekwentnych oddziaływań.

W przypadku jednego wychowanka w postanowieniu właściwego sądu rodzinnego nakazującym natychmiastowe zwolnienie nieletniego z Ośrodka postanowiono o umieszczeniu wychowanka w rodzinie zastępczej (w ramach rozpatrywania z urzędu sprawy o zmianę postanowienia w zakresie władzy rodzicielskiej nad małoletnim).

(dowód: akta kontroli str. 348, 462-468, 901-909)

2.2. W okresie objętym kontrolą wychowankowie MOW dopuszczali się następujących zachowań:

- akty wandalizmu (3 zdarzenia),
- agresja i przemoc fizyczna lub psychiczna wobec innych wychowanków (47),
- agresja i przemoc fizyczna lub psychiczna wobec wychowawców (26),
- samookaleczenia (2),
- próby samobójstwa (7),
- naruszenie nietykalności cielesnej (19),
- rozbój (2),
- obnażanie (1),
- zastraszanie (1).

Zdarzeń, które wystąpiły ponad jeden raz dopuściło się dwunastu wychowanków.

(dowód: akta kontroli str. 522-529)

³⁷ Przeniesienie do innego młodzieżowego ośrodka wychowawczego w celu kontynuacji nauki (w związku z likwidacją gimnazjum), przeniesienie do placówki innego rodzaju (np. zakład poprawczy, szpital dla nerwowo i psychicznie chorych), zmiana środka wychowawczego na nadzór kuratora, postanowienie o uchyleniu środka wychowawczego w postaci umieszczenia w MOW lub o zarządzeniu przerwy w wykonaniu środka wychowawczego w postaci umieszczenia w MOW na okres od 26 sierpnia do 14 listopada 2015 r.

W sprawie podjętych działań mających zapobiec ww. zdarzeniom w przyszłości, w tym również występujących podczas pełnienia dyżuru przez tych samych wychowawców Dyrektor MOW wyjaśnił, że *każde zdarzenie nadzwyczajne analizowane jest przez zespół wychowawczy wraz z pedagogiem i psychologiem. Następnie jest prowadzony szereg rozmów pedagogizujących i dyscyplinujących ze sprawcą danego zdarzenia, a w momencie, kiedy zostanie złamane prawo, prowadzone jest równoległe postępowanie przez KPP w Nysie i/lub prokuraturę. Z pracownikami MOW, u których takie zdarzenia miały miejsce, prowadzone są indywidualne rozmowy wyjaśniające, a także w zespołach wychowawczych prowadzi się rozmowy, dotyczące danego zajścia i ewentualnej możliwości uniknięcia takiej sytuacji w przyszłości.*

(dowód: akta kontroli str. 448)

2.3. W latach 2012-2016 w MOW odnotowano łącznie 316 ucieczek wychowanków, z tego 61 w 2012 r., 90 w 2013 r., 71 w 2014 r., 55 w 2015 r. oraz 39 w 2016 r., tym samym liczba ucieczek od 2013 r. systematycznie zmniejszała się (o 56,6% w 2016 r. w stosunku do liczby ucieczek w 2013 r.). Również zmniejszała się liczba wychowanków dokonujących ucieczek (również wielokrotnych), gdyż ich liczba wynosiła 44 w 2012 r., 39 w 2013 r., 40 w 2014 r., 31 w 2015 r. oraz 23 w 2016 r. Ucieczki występowały w czasie dyżurów różnych wychowawców.

(dowód: akta kontroli str. 455)

Badanie dokumentacji dotyczącej 10 ucieczek³⁸ wykazało, że Dyrektor MOW, stosownie do zapisów § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym³⁹, niezwłocznie (telefonicznie) po ucieczce nieletnich z Ośrodka powiadamiał o tym KPP, a pismem (w dniu ucieczki lub kolejnych dniach) jednostkę Policji w miejscu zamieszkania nieletniego oraz właściwy sąd rodzinny.

(dowód: akta kontroli str. 456-458)

W MOW prowadzono analizy ucieczek wychowanków, w których poza statystykami w tym zakresie wskazywano na główne ich przyczyny, tj. brak akceptacji decyzji sądu o umieszczeniu w MOW lub brak zgody na urlopowanie, tęsknota za bliskimi, konflikt z pozostałymi wychowankami lub strach przed nimi. W związku z powyższym w każdej takiej analizie wskazywano na następujące wnioski pozwalające zniwelować liczbę ucieczek: a/ umożliwienie w miarę możliwości częstego kontaktu z bliskimi wychowanka i osobami dla niego znaczącymi i pożądanymi w procesie resocjalizacji, b/ kształtowanie u nieletnich postawy akceptacji decyzji sądu o umieszczeniu w Ośrodku, w tym ukazywanie korzyści płynących z pobytu, c/ monitorowanie relacji rówieśniczych, prawidłowości kontaktów z wychowawcami i nauczycielami, d/ niwelowanie napięć w relacjach będących potencjalnymi wyzwalaczami ucieczki.

(dowód: akta kontroli str. 469-481)

W sprawie wpływu ucieczek na realizowany proces resocjalizacji oraz sposobu dowiedzenia wychowanka zatrzymanego przez Policję Zastępca Dyrektora MOW wyjaśnił, że *ucieczki z placówki dziesięciu wychowanków, objętych próbą kontrolną NIK, powodował zatrzymanie procesu resocjalizacyjnego, lub uniemożliwiał rozpoczęcie tego procesu, z uwagi na zbyt krótki pobyt wychowanka w placówce. Skutkują one również brakiem promocji do następnej klasy, ze względu na niską frekwencję podczas lekcji. Ucieczki zwykle też utwierdzają wychowanków w przekonaniu, że takie działanie nie skutkuje odpowiedzialnością prawną. Wpływ ucieczek poszczególnych wychowanków na podopiecznych, pozostałych*

³⁸ Po 2 ucieczki z lat 2012-2016.

³⁹ Dz. U. Nr. 296, poz. 1755, dalej: rozporządzenie w sprawie zasad kierowania.

w placówce, był różny, nie można jednoznacznie opisać ich reakcji. Najczęściej bywa tak, że wychowankowie, przebywający już dłuższy czas w ośrodku, są świadomi braku konsekwencji względem uciekinierów. Jedynym działaniem jest powiadomienie sądu o zaistniałej sytuacji, co nie ma dalszych konsekwencji prawnych. Nawet kilkukrotna ucieczka jednego wychowanka nie wpływa na jego sytuację prawną. Wychowanek, który zostaje dowieziony do placówki po ucieczce otwarcie mówi, że można uciekać, ponieważ nic za to nie grozi. Zdarzały się również przypadki, że po dowiezieniu uciekiniera z ucieczki, namawiał on innego wychowanka do następnej ucieczki i w efekcie, razem z nim uciekał. Pierwsze doprowadzenie po zatrzymaniu nieletniego, jest realizowane konwojem przez funkcjonariuszy policji. Każde następne zatrzymanie, zarówno po ucieczce, jak również z tytułu niepowrotu z urlopu, należy do MOW. W zależności od miejsca zatrzymania nieletniego, jest on przewożony do najbliższej Policijnej Izby Dziecka, z której jest odbierany przez wychowawców placówki. Istnieje również możliwość, choć zdarza się to rzadko, że dzięki uprzejmości policjantów, chłopiec jest bezpośrednio po zatrzymaniu transportowany do MOW.

(dowód: akta kontroli str. 459-461)

2.4. Analiza objętych kontrolą NIK dokumentacji 15 nieletnich⁴⁰ wykazała, że w przypadku 7 wychowanków przyczyną ich umieszczenia w MOW był postępujący proces demoralizacji nieletniego przejawiający się m.in. nagminnym opuszczaniem zajęć szkolnych, arogancką postawą wobec uczniów/nauczycieli, członków rodziny, ucieczkami z domu rodzinnego i agresywnym zachowaniem wobec osób ze swojego otoczenia. W przypadku pozostałych 5 wychowanków właściwy sąd rodzinny w uzasadnieniu postanowienia o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym wskazał, na:

- przywłaszczenie przez nieletniego cudzych elementów metalowych na łączną szkodę 790 zł (art. 278 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny*⁴¹);
- kradzież pieniędzy matce (art. 278 § 1 kk), groźby pobicia wobec matki (art. 190 § 1 kk), handel narkotykami (marihuana) (art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2015 r. o *przeciwdziałaniu narkomanii*⁴²), posiadanie środków odurzających (marihuana) (art. 62 ust. 1 ww. ustawy);
- pobicie przez nieletniego małoletniego wychowanka MOS w Skarżysku Kamiennej (art. 157 i 158 §1 kk);
- dwukrotne uderzenie w twarz i doprowadzenie do stanu bezbronności pokrzywdzonego, kradzież pieniędzy (art. 280 § 1 kk), kopanie po nogach pokrzywdzonego z żądaniem wydania pieniędzy (5 zł) (art. 280 § 1 kk), naruszenie nietykalności cielesnej wychowawczyni Domu Dziecka (art. 222 § 1 kk), posiadanie środków odurzających (marihuana) (art. 62 ust. 1 ww. ustawy);
- znieważenie słowami powszechnie uznawanymi za obelżywe funkcjonariuszy straży miejskiej (art. 226 § 1 kk) oraz naruszenie ich nietykalności cielesnej (art. 222 § 1 kk).

W przypadku 3 nieletnich w postanowieniach sądu o ich umieszczeniu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym brak było uzasadnienia.

Spśród 15 wychowanków objętych próbą kontrolną NIK, 11 zostało doprowadzonych do MOW w okresie od 28 do 181 dni od wydania przez sąd rodzinny postanowienia o umieszczeniu w takim ośrodku. Pozostałych 4 wychowanków, którzy zostali przeniesieni z innego MOW zostało doprowadzonych w okresie od 318 do 580 dni od wydania przez sąd stosownego postanowienia.

(dowód: akta kontroli str. 485-489)

⁴⁰ Po 3 wychowanków skreślonych z ewidencji MOW w latach 2012-2016, z powodu ukończenia 18 roku życia i którzy w Ośrodku przebywali od 96 do 632 dni, dalej: próba kontrolna NIK.

⁴¹ Dz. U. z 2016 r., poz. 1137 ze zm.; dalej: kk.

⁴² Dz. U. z 2017 r., poz. 783.

2.5. Zgodnie z przepisami § 4 ust. 3 oraz § 3 ust 7 rozporządzenia w sprawie zasad kierowania, w przypadku wszystkich 15 wychowanków objętych próbą kontrolną NIK:

- o przyjęciu nieletnich do Ośrodka zostały powiadomione właściwe organy obowiązane do kontroli spełniania obowiązku szkolnego,
- dokumentację uzupełniano w zakresie: orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, informacji o stanie zdrowia, opinii o postawach wychowanków, opinii sporządzanych na wnioski sądów, które zawierały informacje o efektach działań resocjalizacyjnych oraz zaobserwowanych zmianach w postawie wychowanków. W opiniach tych wskazywano m.in., że wychowankowie wymagają intensywnych i systematycznych oddziaływań resocjalizacyjno-terapeutycznych, a proces resocjalizacyjny pozwolił na zmianę w zachowaniu i powinien być kontynuowany.

W dokumentacji 13 wychowanków znajdowały się podpisane przez wychowanka oświadczenia o zapoznaniu się z prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w Ośrodku, co było zgodne z § 4 ust. 2 ww. rozporządzenia.

W dokumentacji pozostałych dwóch wychowanków brak było takiego oświadczenia, co stanowiło nieprawidłowość opisaną w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 490-497)

2.6. Spośród 15 wychowanków objętych próbą kontrolną NIK 9 ukończyło edukację, tj. II klasę ZSZ. Spośród tych osób dwie zakończyły naukę przed ukończeniem 18 roku życia, w stosunku do pięciu właściwy sąd rodzinny wyraził zgodę na przedłużenie pobytu w MOW do czasu zakończenia roku szkolnego, a pozostałe dwie przebywały w Ośrodku do czasu ukończenia II klasy ZSZ, pomimo braku wymaganego postanowienia sądu, co stanowiło nieprawidłowość opisaną w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

Czterech wychowanków ukończyło I klasę ZSZ, z których dwóch nie wyraziło chęci na kontynuowanie nauki i pobyt w Ośrodku po ukończeniu 18 roku życia, a w przypadku pozostałych dwóch sąd rodzinny postanowił o przedłużeniu pobytu w MOW do końca roku szkolnego, w którym wychowanek ukończył I klasę ZSZ.

Dwóch wychowanków zostało skreślonych z ewidencji MOW w trakcie nauki w I klasie ZSZ, z uwagi na złożone oświadczenia o braku chęci kontynuowania nauki i pobytu w Ośrodku po ukończeniu 18 roku życia.

W przypadku każdego z wychowanków, co do których sąd rodzinny postanowił o przedłużeniu pobytu w Ośrodku w celu ukończenia danego etapu edukacji, MOW sporządził wniosek (opinię), w którym zwracał się do sądu o umożliwienie przedłużenia pobytu, co miało pozwolić na kontynuację procesu resocjalizacji.

(dowód: akta kontroli str. 485-499)

2.7. W odniesieniu do wszystkich wychowanków objętych próbą kontrolną NIK zostały przygotowane IPET. W 14 przypadkach programy te sporządzono przed upływem jednego miesiąca od przybycia wychowanka do MOW, a w jednym - w ciągu 30 dni od wydania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego⁴³.

W dwóch przypadkach wskazana data opracowania IPET była wcześniejsza od daty przybycia wychowanka do MOW. Zastępca Dyrektora MOW wyjaśnił, że w przypadku opracowanego IPET dla wychowanków doszło do omyłkowego zapisu.

(dowód: akta kontroli str. 544-545, 546-553)

Zbadane 15 IPET zostały zindywidualizowane w zakresie działań resocjalizacyjnych oraz zawierały elementy, o których mowa w § 5 ust. 2 pkt. 1-6 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży

⁴³ Wychowanek przybył do MOW 29 sierpnia 2014 r.; orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydano 16 września 2014 r.; IPET opracowano 1 października 2014 r.

*niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach*⁴⁴ oraz w § 6 ust. 1 pkt 1-6, obowiązującego od dnia 1 września 2015 r. rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym⁴⁵. We wszystkich badanych przypadkach po opracowaniu IPET dokonywano wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania wychowanka, z uwzględnieniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w których oceniono pozytywnie realizację przyjętych założeń IPET oraz zalecano ich kontynuację. Zbadane programy były zgodne ze wskazaniami wynikającymi z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego⁴⁶ lub z innych dokumentów i uwzględniały najkorzystniejsze dla nieletniego formy kształcenia specjalnego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

W sprawie sporządzania IPET Dyrektor MOW wyjaśnił, że *opracowując IPET dla poszczególnego wychowanka po jego przybyciu, w sytuacji gdy nie zostało wydane orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego posługujemy się innymi dokumentami dotyczącymi analizy jego sytuacji życiowo-wychowawczej (np. opinie z innych placówek, opinie RODK, opinie psychologiczne, w tym z placówek leczniczych), jak również dokonujemy własnej wielospecjalistycznej oceny (diagnozy) wychowanka. Informacje zawarte w tych dokumentach są szczegółowe i pozwalają na sporządzenie IPET pomimo braku orzeczenia. Niemniej jednak występujemy o wydanie takiego orzeczenia do odpowiedniej poradni, która wydając takie orzeczenie również posługuje się ww. dokumentami, w związku z tym nie zachodzi konieczność modyfikacji pierwotnych założeń procesu resocjalizacyjno-terapeutycznego określonych w IPET. Dotychczas nie zdarzyła się sytuacja pokazująca rozbieżności pomiędzy założeniami IPET a wydanym orzeczeniem.*

W żadnym przypadku z ww. próby nie wskazywano na potrzebę modyfikacji IPET, co przedstawiono w pkt III 4.2 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 546-553, 867-868)

2.8. W odniesieniu do próby kontrolnej NIK, 14 wychowanków przy współudziale opiekuna usamodzielnienia oraz kierownika właściwego powiatowego centrum pomocy rodzinie⁴⁷ opracowało Indywidualny Program Usamodzielniania (IPU). W jednym przypadku⁴⁸ nie został sporządzony taki program, gdyż wychowanek nie zgłosił się do właściwego PCPR, pomimo tego, że MOW przekazał do tej instytucji właściwą dokumentację wraz z informacją o wyznaczeniu opiekuna usamodzielnienia w osobie rodzica. W 12 przypadkach, jako opiekuna usamodzielniania wskazano m.in. członków rodziny⁴⁹, a w pozostałych trzech pedagoga MOW (na czas pobytu wychowanka w Ośrodku⁵⁰), w wyniku uwzględnienia kierowanych wniosków w tym zakresie przez kierownika właściwego

⁴⁴ Dz.U. z 2014 r. poz. 392, dalej: rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia z 2010 r.

⁴⁵ Dz.U. poz. 1113; dalej: rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia z 2015 r.

⁴⁶ W dziewięciu przypadkach IPE-T były opracowane przed wydaniem orzeczenia.

⁴⁷ Dalej: PCPR/MOPS.

⁴⁸ Z informacji uzyskanej z PCPR w Wodzisławiu Śląskim wynika, że MOW dnia 2 grudnia 2013 r. przesłał informację, iż w sierpniu 2014 r. wychowanek osiągnie pełnoletność wraz z dokumentami niezbędnymi do rozpoczęcia procesu usamodzielnienia, a następnie pismem z dnia 5 września 2014 r. MOW poinformował PCPR o tym, że wychowanek uzyskał pełnoletność i został skreślony z listy wychowanków ośrodka. Jednocześnie do PCPR w Wodzisławiu Śląskim nie wpłynął IPU i Dyrektor PCPR nie miał możliwości zatwierdzenia programu.

⁴⁹ Na opiekuna usamodzielniania wskazano: członka rodziny (10 przypadków), Dyrektora Niepublicznej Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej *Przystań* (1 przypadek), wychowawcę Domu Dziecka (1 przypadek).

⁵⁰ Przy podpisie opiekuna usamodzielnienia (pedagoga MOW) w każdym przypadku widniała informacja dla kierownika PCPR/MOPS na czas pobytu w MOW w Nysie.

powiatowego centrum pomocy rodzinie⁵¹ lub opracowania IPU we współpracy z Domem Dziecka⁵².

Pedagog MOW pełniący funkcję opiekuna usamodzielnienia na czas pobytu wychowanka w Ośrodku współuczestniczył w sporządzeniu IPU, po uprzednim zaznajomieniu się z dokumentacją i drogą życiową wychowanka oraz współpracował z jego opiekunami prawnymi, tj. realizował zadania określone w § 9 pkt 1-3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. *w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie*⁵³.

W sprawie monitorowania realizacji IPU w przypadkach, gdy jako opiekuna usamodzielnienia został wyznaczony pedagog Dyrektor MOW wyjaśnił, że od czasu kiedy pełnił funkcję Dyrektora MOW nie wydarzyła się sytuacja otrzymania od poszczególnego PCPR/MOPS pisma informującego o trudnościach wyznaczenia nowego opiekuna usamodzielnienia, w sytuacji gdy na czas pobytu w Ośrodku jako opiekun został wyznaczony pracownik MOW (np. pedagog). W związku z powyższym należy uznać, że taki nowy opiekun usamodzielnienia został wyznaczony, stąd nie ma potrzeby monitorowania stanu realizacji IPU, gdyż za te zadania odpowiada osoba usamodzielniana wraz z nowym opiekunem i w porozumieniu z kierownikiem danego PCPR/MOPS. MOW jako placówka nie występuje do poszczególnego PCPR/MOPS z prośbą o udzielenie informacji dotyczących stanu realizacji IPU, w tym o wyznaczeniu nowego opiekuna, gdyż w mojej ocenie odpowiedzialność za jego realizację w momencie opuszczenia Ośrodka przez wychowanka przejmuje właściwy kierownik PCPR/MOPS, a w sytuacjach problemowych powinni się zwracać do MOW, gdyż pierwotnie jako opiekun usamodzielnienia został wyznaczony nasz pracownik.

(dowód: akta kontroli str. 554-558, 867-868, 869-900)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

NIK zwraca uwagę, że realizowanie zadań opiekuna usamodzielnienia przez pracownika MOW jedynie do czasu pobytu wychowanka w MOW, bez uzyskania potwierdzonej informacji o zmianie opiekuna oraz brak monitorowania i analizowania realizacji IPU przez byłych wychowanków służących modyfikacji podejmowanych działań, nie gwarantuje właściwego przygotowania kolejnych wychowanków do procesu usamodzielniania.

Opis stanu
faktycznego

2.9. Spośród 30 wychowanków⁵⁴, których dokumentacja została objęta kontrolą NIK, według danych uzyskanych z Ministerstw: Edukacji Narodowej i Sprawiedliwości oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego⁵⁵, po opuszczeniu MOW:

- naukę kontynuowało pięciu⁵⁶ wychowanków, w tym trzech, którzy przebywali w Ośrodku do ukończenia 18 roku życia oraz dwóch skreślonych z ewidencji z powodu ucieczki;

⁵¹ Warszawskie Centrum Pomocy Rodzinie pismem z dnia 22 grudnia 2011 r. oraz Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach pismem z dnia 18 grudnia 2012 r. zwróciły się do MOW z prośbą o wyznaczenie pracownika MOW na opiekuna usamodzielnienia na czas pobytu wychowanka w MOW, wskazując jednocześnie, że po opuszczeniu Ośrodka i zgłoszeniu się do właściwego centrum pomocy rodzinie zostanie ustanowiony nowy opiekun usamodzielnienia w osobie pracownika socjalnego.

⁵² Dyrektor Domu Dziecka w Rawie Mazowieckiej pismem z dnia 1 października 2014 r. przekazał IPU wychowanka do MOW.

⁵³ Dz.U. poz. 954.

⁵⁴ Wychowankowie skreśleni z ewidencji MOW w Nysie w latach 2012-2016, w tym 15 skreślonych w związku z osiągnięciem 18 roku życia (po 3 skreślenia w każdym roku) i 15 skreślonych z powodu ucieczki (po 3 skreślenia w każdym roku).

⁵⁵ W trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2017, poz. 524, dalej: ustawa o NIK).

⁵⁶ Dane z SIO, zgodnie z którymi wychowankowie kontynuowali edukację w: Liceum Ogólnokształcącym dla Dorosłych (2 osoby), Szkole Policealnej dla Dorosłych (1 osoba), Zasadniczej Szkole Zawodowej (2 osoby).

- pracę podjęło⁵⁷ 19 wychowanków, w tym 10, którzy przebywali w Ośrodku do ukończenia 18 roku życia oraz 9 skreślonych z ewidencji z powodu ucieczki; według stanu na dzień 13 kwietnia 2017 r. zatrudnionych było pięciu wychowanków (odpowiednio 3 i 2);

- 15 wychowanków dopuściło się czynów skutkujących założeniem kartoteki w Krajowym Rejestrze Karnym⁵⁸, w tym sześciu⁵⁹, którzy przebywali w Ośrodku do ukończenia 18 roku życia oraz dziewięciu⁶⁰ skreślonych z ewidencji z powodu ucieczki. Liczba prawomocnych orzeczeń sądu dla tych wychowanków wyniosła od 1 do 8⁶¹. Wobec tych wychowanków wydano łącznie 43 orzeczenia kary pozbawienia wolności, 4 aresztu oraz 38 dotyczących innej kary (np. ograniczenie wolności, praca na cele społeczne, dozór kuratora, nawiązki, grzywny).

Według danych uzyskanych⁶² z PCPR/MOPS spośród wychowanków objętych próbą kontrolną NIK, 11 realizowało IPU po opuszczeniu Ośrodka, w czterech pozostałych przypadkach wychowankowie nie zgłosili się do PCPR/MOPS celem realizacji tego programu. Spośród wychowanków, którzy rozpoczęli realizację programu usamodzielniania dziewięciu udzielono pomocy finansowej, a w przypadku trzech PCPR/MOPS dokonał oceny zakończonego procesu usamodzielniania.

(dowód: akta kontroli str. 585-590)

2.10. Wobec 15 wychowanków objętych próbą kontrolną NIK nie stosowano środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o *środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej*⁶³.

(dowód: akta kontroli str. 446-448)

2.11. W MOW prowadzone były zajęcia wychowawcze. Ich przebieg i rodzaj dokumentowano w dziennikach zajęć, w których określono plan pracy z wychowankami i tygodniowe założenia wychowawcze. Ww. dzienniki obejmowały także dane dotyczące realizacji planu pracy oraz informacje o kontaktach z rodziną wychowanka. Zapisy te wypełniały wymogi określone w § 12 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w *sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji*⁶⁴. Na podstawie zbadanej próby zapisów dzienników zajęć wychowawczych z roku szkolnego 2015/2016 oraz 2016/2017 ustalono, iż w MOW realizowano założenia planów pracy i tygodniowych założeń wychowawczych, poprzez prowadzone zajęcia z wychowankami. Przykładowo, plan pracy⁶⁵ zakładał: organizację grupy wychowawczej, przystosowanie i wdrożenie wychowanków do pracy i obowiązków szkolnych, kultywowanie tradycji – uczestnictwo w zajęciach i imprezach okolicznościowych, eliminowanie zachowań negatywnych, wdrażanie do samodzielności i samodyscypliny, współpracę z rodzicami – opiekunami prawnymi. Tygodniowe założenia wychowawcze zakładały między innymi: prace dekoracyjne w salach grupowych, zebrania grupowe, zajęcia dotyczące Polski i Unii Europejskiej, zajęcia integrujące grupę. Sposób realizacji planu szczegółowo dokumentowano w rozbiciu na dni tygodnia oraz godziny, w jakich prowadzono zajęcia (każdy dzień rozpoczynał się porannymi zajęciami opiekuńczo – wychowawczymi, a kończył

⁵⁷ Zatrudnienie na podstawie umowy o pracę lub umowy zlecenia.

⁵⁸ Na dzień 28 marca 2017 r.

⁵⁹ Trzech skreślonych w 2013 r., dwóch w 2014 r., jeden w 2015 r.

⁶⁰ Trzech skreślonych w 2012 r., 3 w 2013 r., 2 w 2014 r., 1 w 2016 r.

⁶¹ Wobec 12 wychowanków zostało wydane więcej niż jedno orzeczenie.

⁶² W trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

⁶³ Dz.U. poz. 628, ze zm.

⁶⁴ Dz.U. poz. 1170, ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania.

⁶⁵ W tygodniach od 5 do 25 października 2015 r.

wieczornymi zajęciami opiekuńczo – resocjalizacyjnymi). W pozostałym czasie odbywały się zajęcia tematyczne (np. *Polska w obliczu problemów Europy i Świata*), określone w tygodniowych założeniach wychowawczych oraz w szczególności: zajęcia świetlicowe, gry, zabawy, turnieje sportowe, spacer, sprzątanie, rozmowy indywidualne, nauka własna, projekcja TV, zebrania grupowe.

(dowód: akta kontroli str. 592-595)

2.12. Wychowankom MOW udzielano pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W dziennikach psychologa i pedagoga szkolnego prowadzonych w roku szkolnym 2015/2016 oraz 2016/2017 określono tygodniowy plan zajęć. Dzienniki obejmowały dane dotyczące realizacji przeprowadzonych zajęć i czynności w poszczególnych dniach tygodnia, imiona i nazwiska wychowanków objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną, a także informacje o kontaktach z osobami i instytucjami. Powyższe wypełniało wymogi zawarte w § 19 rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania. Na podstawie zbadanej próby zapisów dzienników psychologa i pedagoga szkolnego z lat 2015/2016 oraz 2016/2017 ustalono, iż dotyczyły one realizacji wykonanych zajęć (czynności), w których wskazywano datę i godzinę, imię i nazwisko wychowanka, opis problemu oraz podjęte działania i uwagi. W zbadanych tygodniach⁶⁶ diagnozowano sytuacje wychowawcze w placówce w celu rozwiązywania problemów wychowawczych oraz wspierania rozwoju uczniów. W odniesieniu do poszczególnych wychowanków każdy wpis był zindywidualizowany, tj. zawierał datę i godzinę, jego imię i nazwisko, a także opis problemu oraz podjęte działania (np. rozmowa terapeutyczna, rozmowa dyscyplinująca i/lub zgłoszenie sprawy Policji). Ponadto objęta kontrolą dokumentacja zawierały wpisy np. o wyjściu grupowym do cyrku, muzeum, czy rozmowie z kuratorem na temat wychowanka.

(dowód: akta kontroli str. 591)

2.13. W sprawie realizacji w Ośrodku projektów i programów resocjalizacyjnych (innych niż IPET) Dyrektor MOW wyjaśnił, że (...) *jesteśmy w trakcie realizacji projektu „Daj siebie innym”, w ramach wolontariatu przy firmie Schattddecor, gdzie nasi wychowankowie remontują klasy dla podopiecznych Zespołu Placówek Specjalnych w Nysie. Powyższe prace mają na celu integrację ze środowiskiem lokalnym, zmianę odbioru społecznego naszych wychowanków, pokazanie podopiecznych MOW jako młodych wartościowych ludzi, mogących wnieść coś dobrego do społeczeństwa. Zajęcia te stanowią formę dowartościowania naszych uczniów, co wspomaga proces resocjalizacyjny, i pozwala uwierzyć chłopcom we własne siły. Organizowany jest kurs dla spawacza, oraz dwa kursy na wózek widłowy, mające na celu ułatwienie podjęcia pracy po opuszczeniu placówki.*

(dowód: akta kontroli str. 449-452)

W sprawie trudności występujących w procesie resocjalizacji oraz najbardziej skutecznych działań w tym procesie Dyrektor MOW stwierdził, że *najsukcesowniej oddziaływaniami resocjalizacyjnymi są działania rekreacyjno-sportowe, rozwijające zainteresowania podopiecznych oraz działania kulturalne (muzyczne, socjoterapeutyczne, wyjazdy połączone ze zwiedzaniem, itp.). Warunkiem ich powodzenia jest wykształcona, doświadczona i zaangażowana kadra wychowawców/nauczycieli/pracowników prowadzących te zajęcia poprzez metodę przykładu własnego. Problemy w przebiegu procesu resocjalizacyjnego stanowią:*

- brak podziału podopiecznych pod względem poziomu zdemoralizowania (czasami jeden zdemoralizowany wychowanek jest w stanie negatywnie wpływać na resztę grupy i destabilizować jej funkcjonowanie, a oddziaływania dyscyplinujące w MOW są niewystarczające. Mimo wielokrotnego wzywania policji, powiadomienia sądu

⁶⁶ W tygodniach od 3 do 23 października 2016 r.

o pogłębiającym się procesie demoralizacji czas oczekiwania na zmianę środka wychowawczego jest zbyt długi, nawet kilkanaście miesięcy, co skutkuje poczuciem bezkarności u wychowanka),

- brak możliwości przedłużenia wychowankowi pobytu w placówce po ukończeniu 18 roku życia celem umożliwienia ukończenia etapu edukacyjnego (w momencie kiedy wychowanek funkcjonuje prawidłowo proces resocjalizacyjny przebiega prawidłowo, a wychowanek wyraża chęć pozostania z uwagi na fakt, iż w środowisku lokalnym nie będzie miał możliwości ukończenia szkoły),

- wychowankowie trafiają do MOW zbyt późno (na okres 3 miesięcy przed ukończeniem 18 roku życia do pierwszej klasy ZSZ, co praktycznie wyklucza możliwość przeprowadzenia procesu resocjalizacyjnego).

(dowód: akta kontroli str. 449-452)

2.14. W sprawie prowadzenia analiz rynku pod kątem zapotrzebowania na prowadzony profil ZSZ Dyrektor MOW wyjaśnił, że (...) funkcjonują klasy zawodowe o profilu monter zabudowy suchej, ślusarz oraz kucharz na obecną chwilę są to zawody najbardziej pożądane z uwagi na preferencje wychowanków, jak również sytuację na rynku pracy (zapotrzebowanie na pracowników w budownictwie i gastronomii), na obecną chwilę nie planuje się zmiany kierunków kształcenia w ZSZ.

(dowód: akta kontroli str. 449-452)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Dwóch wychowanków (nr ewidencyjny M/02/11 oraz W/02/13) po ukończeniu 18 roku życia i złożeniu oświadczenia o chęci pozostania w Ośrodku, przebywało w nim do czasu ukończenia II klasy ZSZ, pomimo brak stosownego postanowienia właściwego sądu rodzinnego o przedłużeniu pobytu, co stanowiło naruszenie art. 73 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich⁶⁷, w myśl którego jeżeli nieletni ukończy lat 18 przed zakończeniem roku szkolnego, sąd rodzinny może przedłużyć na okres do zakończenia roku szkolnego przebywanie w zakładzie wychowawczym.

Ww. wychowankowie przed ukończeniem 18 roku życia zwrócili się z pisemną prośbą do ówczesnego Dyrektora MOW, tj. odpowiednio w dniu 22 marca 2011 r. (jeden dzień przed ukończeniem 18 roku życia) oraz 6 czerwca 2013 r. (37 dni przed ukończeniem 18 roku życia) o umożliwienie pozostania w Ośrodku i ukończenia nauki w ZSZ, na co ówczesny Dyrektor Ośrodka wyraził zgodę (adnotacja i podpis złożony na tych podaniach).

Wychowanek M/02/11 został wykreślony z ewidencji Ośrodka w dniu 26 czerwca 2012 r., a wychowanek W/02/13 w dniu 26 czerwca 2015 r. Koszt wyżywienia ww. wychowanków w okresie przebywania w Ośrodku (od dnia następującego po dniu ukończenia 18 roku życia do dnia skreślenia z ewidencji MOW) wyniósł łącznie 4 035 zł.

W dokumentacji ww. wychowanków brak było wniosku (opinii) MOW skierowanego do właściwego sądu rodzinnego o przedłużenie pobytu w celu kontynuacji nauki, jak również stosownego postanowienia sądu wyrażającego zgodę na takie przedłużenie.

W powyższej sprawie wychowawca wychowanka M/02/11 wyjaśnił, że nie przypominam sobie, żebym otrzymał polecenie od ówczesnego Dyrektora MOW o konieczności sporządzenia takiej opinii. Z tego co pamiętam, w tamtym czasie wychowawcy byli zobligowani do sporządzenia opinii o wychowanku na polecenie właściwego sądu rodzinnego, a w przypadku wniosku wychowanka o przedłużenie

⁶⁷ Dz. U. z 2016 r., poz. 1654, dalej: upn.

pobytu nie pamiętam, czy był obowiązek sporządzenia takiej opinii przez wychowawcę. Ponieważ na podaniu wychowanka była zgoda (podpis i pieczęć) ówczesnego Dyrektora MOW, dlatego wykonywałem swoją pracę resocjalizacyjną z wychowankiem do dnia ukończenia przez niego szkoły i zdobycia kwalifikacji zawodowych tj. do czerwca 2012 r.

Obecny Dyrektor MOW w sprawie pobytu wychowanka W/02/13 w Ośrodku pomimo braku stosownego postanowienia sądu o wyrażeniu zgody na przedłużenie takiego pobytu wyjaśnił, że (...) chłopiec złożył podanie do ówczesnego pana Dyrektora – (...) o możliwość kontynuowania nauki po ukończeniu 18 roku życia. Podanie to zostało rozpatrzone pozytywnie. Wychowanek przekonany o możliwości kontynuowania nauki w MOW w Nysie, nie złożył dokumentów do innych szkół, jak również nie zorganizował sobie praktyk zawodowych. Z dniem 1 września 2014 r. kiedy objąłem stanowisko Dyrektora ZPS w Nysie, kierując się dobrem wychowanka i faktem, że poprzedni Dyrektor utwierdził wychowanka (W/02/13) o możliwości kontynuowania nauki, umożliwiłem mu kontynuowanie nauki w MOW, celem ukończenia czwartego etapu edukacyjnego będąc świadomy, że brak takiej zgody skutkuje nieukończeniem szkoły przez tego wychowanka. Dodatkowo zgodę powyższą wydałem kierując się zapisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. (Dz. U 2014 poz. 92, obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 24 lipca 2015 § 4 i 5 w tej kwestii mówi to samo) § 3, który to wskazuje na możliwość kontynuowania nauki przez młodzież niedostosowaną społecznie do 24 roku życia, a § 4 wskazuje na konieczność zapewnienia odpowiednich warunków i metod pracy dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Żadna inna szkoła nie jest w stanie zapewnić tych warunków jak tylko taka przy MOW. Kolejnym ważnym argumentem o słuszności decyzji jest fakt, że uczeń ukończył szkołę, zdobył zawód, a proces resocjalizacyjny zakończony został sukcesem, gdyż w trakcie ostatnich odwiedzin wychowanka w naszym Ośrodku chwalił się, że podjął nawet pracę w zawodzie. Reasumując zwracam się z prośbą o zawnioskowanie do odpowiednich władz o ujednolicenie wykluczających się wzajemnie przepisów na korzyść wychowanków.

(dowód: akta kontroli str. 485-489, 502-521, 530-531)

2. W dokumentacji dwóch wychowanków (W/02/12 oraz K/11/12) przyjętych do Ośrodka odpowiednio w dniu 11 stycznia 2012 r. oraz 4 października 2012 r. nie znajdowały się podpisane przez te osoby oświadczenia o zapoznaniu się z prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w Ośrodku lub adnotacja o odmowie potwierdzenia przez nieletniego zapoznania się z ww. zasadami, co stanowiło naruszenie § 4 ust. 2 rozporządzenia w sprawie zasad kierowania, w myśl którego zapoznanie się z prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w ośrodku nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem (w razie odmowy złożenia podpisu przez nieletniego dyrektor ośrodka w dokumentacji nieletniego czyni adnotację o odmowie potwierdzenia przez nieletniego zapoznania się z jego prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w ośrodku).

Dyrektor MOW w sprawie obowiązującej praktyki dotyczącej informowania nieletniego o prawach, obowiązkach i zasad pobytu w chwili przybycia do Ośrodka wyjaśnił, że wychowanek po przybyciu do placówki odbywa rozmowę z Dyrektorem MOW. Taka rozmowa jest prowadzona w obecności opiekuna (rodzic, wychowawca z poprzedniej placówki, opiekuna prawnego) lub psychologa, pedagoga, wychowawcy grupy wychowawczej do której zostanie przypisany uczeń. Rozmowa odbywa się niezwłocznie po przybyciu do MOW. Jedynym odstępstwem, jest sytuacja w której Dyrektor MOW jest poza placówką. W takim wypadku rozmowa jest przeprowadzana w pierwszym możliwym terminie. Chłopiec podczas takiej rozmowy zostaje zapoznany z regulaminem MOW i statutem MOW, które to

dokumenty zostają mu przedstawione do zapoznania. Następnie wychowanek potwierdza zapoznanie się z regulaminem własnoręcznym podpisem.

(dowód: akta kontroli str. 490-497, 502-505)

Ocena częściowa

MOW podejmował szereg działań mogących pozytywnie wpływać na prowadzony proces resocjalizacji. Przygotowane IPET zawierały wszystkie wymagane elementy i w każdym przypadku posiadały zindywidualizowany charakter. Pomimo podejmowanych działań resocjalizacyjnych każdego roku dochodziło do kilkudziesięciu ucieczek z Ośrodka lub przeniesień do innego MOW ze względów wychowawczych, jednak liczba ucieczek, jak również wychowanków skreślonych z powodu takich zdarzeń systematycznie zmniejszała się od 2013 r. Stwierdzono również dwa przypadki przebywania w Ośrodku wychowanków po ukończeniu 18 roku życia, pomimo braku stosownej zgody sądu rodzinnego na takie przedłużenie pobytu.

3. Działania nadzorcze w zakresie resocjalizacji

Opis stanu
faktycznego

3.1. W sprawie podejmowanych w latach 2015-2016 działań w zakresie wspomagania procesu resocjalizacji wychowanków (poza sprawowaniem nadzoru pedagogicznego) Dyrektor MOW wyjaśnił, że (...) *prowadzony był szereg działań mających na celu usprawnienie pracy placówki, co pośrednio przekładało się również na proces resocjalizacji. Pracownicy MOW – zarówno nauczyciele, jak i wychowawcy brali udział w szkoleniach z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom. Prowadzone były liczne spotkania z kadrą pedagogiczną, na których poruszano kwestie poprawy przebiegu procesu resocjalizacyjnego u poszczególnych wychowanków. Odnowiona została również współpraca ze stowarzyszeniem pracowników resocjalizacji celem podnoszenia kwalifikacji z zakresu najnowszych zmian w procesie resocjalizacji. Intensyfikowane były również działania z zakresu współpracy ze środowiskiem lokalnym, które poprzez uspołecznienie naszych podopiecznych miały pozytywny wpływ na proces resocjalizacji.*

(dowód: akta kontroli str. 861-864)

3.2. W latach 2012-2015 sędzia rodzinny Sądu Rejonowego w Nysie działając na podstawie art. 77 upn oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 czerwca 2009 r. w sprawie szczegółowego sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń w sprawach nieletnich⁶⁸ przeprowadził cztery kontrole w MOW, których przedmiotem było m.in. a/ badanie legalności umieszczenia i pobytu nieletnich w Ośrodku z orzeczeniami sądów, b/ przestrzeganie praw i obowiązków, c/ zgodność udzielania przywilejów, nagród i stosowania kar, d/ dokonywanie okresowych analiz i ocen skuteczności postępowania, e/ zapewnienie odpowiednich warunków bytowych i sanitarnych. Wyniki tych kontroli nie wykazały nieprawidłowości w zakresie przyjmowania i przebywania nieletnich w Ośrodku, który zdaniem kontrolujących był zorganizowany i prowadzony w sposób, który nie budził zastrzeżeń. Tym samym nie zostały wydane żadne zalecenia pokontrolne, poza zwróceniem uwagi na doświadczenie korytarzy (kontrola z 2014 r.).

(dowód: akta kontroli str. 605-630)

We wrześniu 2013 r. pracownicy Zespołu Krajowy Mechanizm Prewencji Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytację Ośrodka, podczas której sprawdzili sposób traktowania wychowanków, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. W raporcie⁶⁹ z tej wizytacji przekazany również m.in. Staroście

⁶⁸ Dz. U. Nr 107, poz. 894.

⁶⁹ KMP.573.8.2014.MK1 z dnia 20 stycznia 2014 r.

Nyskiemu, Prezesowi Sądu Rejonowego w Nysie, Opolskiemu Kuratorowi Oświaty, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka przedstawiono 11 zaleceń skierowanych do Dyrektora MOW wskazujących m.in. na przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego mającego na celu zbadanie, czy w MOW nie dochodzi do stosowania przez personel, wobec wychowanków, przemocy fizycznej.

Powołując się na ww. raport Prokuratura Rejonowa w Nysie poinformowała⁷⁰ Dyrektora MOW, że w związku ze złożonym przez Prezesa Sądu Rejonowego w Nysie zawiadomieniem, prowadzone jest postępowanie sprawdzające w sprawie stosowania przemocy fizycznej wobec wychowanków MOW, a Starostwo Powiatowe w Nysie zwróciło⁷¹ się o podjęcie czynności mających na celu zbadanie ww. sytuacji. W celu realizacji ww. zalecenia ówczesny Dyrektor MOW powołał wewnętrzny zespół – komisję ds. zbadania domniemanych ww. przypadków, który w ramach swoich prac przeprowadził m.in. badania ankietowe (*Moje bezpieczeństwo w placówce, Klimat społeczny i bezpieczeństwo w MOW* – wśród wychowanków oraz *Bezpieczeństwo a przemoc fizyczna i psychiczna w MOW* – wśród nauczycieli ZSP oraz wychowawców). Wyniki tych badań wskazały, że według wychowanków nie ma przejawów negatywnego zachowania w Ośrodku i są zadowoleni z zapewnionych warunków bezpieczeństwa, a wszyscy ankietowani wychowankowie zaprzeczyli jakoby w stosunku do nich pracownik MOW używał przemocy fizycznej lub psychicznej. W związku z powyższym w udzielonej odpowiedzi do Prokuratury Rejonowej w Nysie, Starostwa Powiatowego w Nysie oraz Biura Rzecznika Praw Obywatelskich Dyrektor MOW poinformował m.in., że na terenie Ośrodka nie wystąpiły przypadki niehumanitarnego traktowania wychowanków przez personel MOW w postaci bicia oraz inne niedozwolone zachowania i praktyki, w tym karanie za przewinienia uciążliwymi ćwiczeniami fizycznymi oraz zastraszanie wychowanków.

(dowód: akta kontroli str. 631-692)

W latach 2012-2014 Opolski Kurator Oświaty przeprowadził m.in. trzy kontrole doraźne, których przedmiotem było: a/ przestrzeganie zapisu statutu w obszarze stosowania kar w Ośrodku z uwzględnieniem praw wychowanków⁷², b/ przestrzeganie praw i upowszechnianie wiedzy o tych prawach⁷³, c/ użycie środka przymusu bezpośredniego⁷⁴. W wyniku kontroli obejmujących swoim zakresem stosowanie kar w uwagach i wnioskach wskazano, aby w katalogu kar (dotyczący § 20 pkt 2 – nagana na apel z wpisem do akt) zastosować zapis nienaruszający godności osobistej wychowanka oraz rozważyć poszerzenie zapisu katalogu praw o prawa ujęte w Regule Komitetu ONZ, Konwencji Praw Dziecka i w przepisach szczegółowych m.in. w art. 66 i 66a *upn* tj. o prawo m.in. do ochrony przed przemocą fizyczną, psychiczną i wyzyskiem oraz innymi nadużyciami naruszającymi godność osobistą. Poza ww. uwagami i wnioskami nie zostały wydane zalecenia. W wyniku kontroli, której przedmiotem było przestrzeganie praw i upowszechnianie wiedzy o tych prawach wydano natomiast zalecenie dotyczące opracowania warunków i sposobu oceniania wewnątrzszkolnego na podstawie zapisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych⁷⁵, które zostało zrealizowane.

⁷⁰ Pismem Sygn. Akt 1 Ds. 1167/13 z 10 lutego 2014 r.

⁷¹ Pismem EK.4323.17.2014.JL z dnia 17 lutego 2014 r.

⁷² Protokół kontroli WKW.5533.48.2012 z dnia 26 czerwca 2012 r.

⁷³ Protokół kontroli WNP.OKM.5533.4.2013 z dnia 12 listopada 2013 r.

⁷⁴ Protokół kontroli WNP.OKM.5533.44.2014 z dnia 13 marca 2014 r.

⁷⁵ Dz. U. Nr 83, poz. 562 ze zm.

W wyniku kontroli dotyczącej stosowania środków przymusu bezpośredniego nie wydano żadnych zaleceń oraz nie formułowano uwag bądź wniosków.

(dowód: akta kontroli str. 693-747)

3.3. Kontrole doraźne⁷⁶ przeprowadzone w MOW na zlecenie NIK na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK przez Opolskiego Kuratora Oświaty wykazały, że:

- nauczyciele zatrudnieni w MOW i ZSZ posiadali kwalifikacje niezbędne do nauczania prowadzonych przedmiotów i zajęć,
- szkolne zestawy programów nauczania w ZSZ były zgodne z określonymi wymaganiami,
- zapewniono właściwą jakość zajęć wychowawczych oraz pracy resocjalizacyjnej (w tym dydaktycznej, wychowawczej i profilaktycznej), która była planowana i prowadzona z uwzględnieniem potrzeb, możliwości i zainteresowań wychowanków MOW.

(akta kontroli str. 419-445)

3.4. W latach 2015-2016 wychowankowie, rodzice (opiekunowie prawni) lub inne osoby nie skierowały do Dyrektora MOW skarg dotyczących procesu nauczania i resocjalizacji.

(dowód: akta kontroli str. 759-762)

3.5. W latach 2012-2016 MOW podejmował współpracę z właściwymi sądami rodzinnymi, opiekunami prawnymi oraz z placówkami, z których wychowankowie trafili do Ośrodka.

Na podstawie analizy próby kontrolnej NIK ustalono, że współpraca ta w przypadku sądów rodzinnych polegała m.in. na opracowaniu opinii o wychowanku na zlecenie sądu, zwracaniu się o wyrażenie zgody na urlopowanie wychowanka do domu rodzinnego (w niektóre weekendy oraz/lub dni wolne od nauki szkolnej), składaniu wniosków o wyrażenie zgody na przedłużenie pobytu wychowanka w Ośrodku oraz zgłaszaniu informacji o ucieczkach wychowanków. W ramach współpracy z rodzicami/opiekunami prawnymi przekazywano: wzory oświadczeń⁷⁷ z prośbą o ich podpisanie, informacje dotyczące przyznanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej opartej na zaleceniach zawartych w IPET oraz możliwości uczestnictwa w opracowywaniu takiego programu. Osobom tym przekazywano również IPU wraz z wyciągiem przepisów prawnych dotyczących możliwości uzyskania pomocy w usamodzielnieniu wychowanka. Współpraca z placówkami, z których wychowankowie trafili do MOW (np. Dom Dziecka) polegała m.in. na wzajemnym przekazywaniu opinii o wychowanku, zapraszaniu przedstawicieli MOW na posiedzenie Zespołu ds. Okresowej Oceny Sytuacji Dziecka, jak też na pozyskiwaniu (uzupełnianiu) dokumentacji wychowanka.

Zgodnie z wyjaśnieniami Dyrektora MOW w ww. okresie nie wystąpiły problemy w takiej współpracy, a wszystkie sprawy rozwiązywane były na bieżąco.

(dowód: akta kontroli str. 490-497, 763-791)

3.6. W sprawie podejmowanej przez MOW w latach 2015-2016 współpracy ze środowiskiem lokalnym Dyrektor MOW wyjaśnił, że (...) *prowadzona jest działalność społeczna z organami gminy, takimi jak Nyski Ośrodek Rekreacji i jednostkami mu podległymi, w zakresie wzajemnej pomocy. Współpraca ta jest oparta o prace społeczne w zakresie utrzymania porządku oraz drobne prace ziemne i konserwatorskie na terenie obiektów sportowych, w zamian za co, nasi*

⁷⁶ W MOW w dniach 22 lutego oraz 2 marca 2017 r. (protokół kontroli doraźnej WWKE.5533.26.2017 z dnia 13 marca 2017 r.) oraz w ZSZ przy MOW w dniu 8 marca 2017 r. (protokół kontroli doraźnej WWKE.5533.28.2017 z dnia 16 marca 2017 r.)

⁷⁷ W tym m.in. dotyczące wyrażenia zgody na przeprowadzenie niezbędnych badań lekarskich, uczestnictwo w wycieczkach, wyjazdach na imprezy i zawody, wprowadzenie do bazy danych oraz przetwarzanie danych osobowych wychowanka.

podopieczni korzystają nieodpłatnie z pływalni, lodowiska, jeziora nyskiego oraz kortów tenisowych. Współpracujemy także z takimi instytucjami, jak Zakon Maltański w zakresie rozładunku darów dla potrzebujących, jak również z Centrum Rozrywki „Arsenal”, gdzie w zamian za prace porządkowe, chłopcy mają możliwość nieodpłatnego korzystania z kręgielni (...) Organizowanych jest wiele wyjazdów i wycieczek⁷⁸, mających na celu pokazanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego w sposób akceptowany społecznie, poszerzenie zainteresowań i poglądów naszych wychowanków (...) Wszystkie wyjazdy mają duży wpływ na proces resocjalizacji, pozwalają na motywowanie podopiecznych do poprawy zachowania celem uzyskania poprawnej punktacji.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym była zbieżna z celami i zadaniami MOW wskazanymi w § 12 ust. 4 statutu. Współpraca ta wpisywała się w wymagania zawarte w części VI „wymagania wobec MOW” pkt 9 załącznika do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek⁷⁹, w którym przyjęto, że placówka w sposób systematyczny i celowy współpracuje z instytucjami i organizacjami działającymi w środowisku lokalnym.

(dowód: akta kontroli str. 449-452, 482, 861-864)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Opolski Kurator Oświaty w wyniku kontroli przeprowadzonej na zlecenie NIK stwierdził, że w Ośrodku zapewniono właściwą jakość zajęć wychowawczych oraz pracy resocjalizacyjnej (w tym dydaktycznej, wychowawczej i profilaktycznej), która była planowana i prowadzona z uwzględnieniem potrzeb, możliwości i zainteresowań wychowanków MOW. Jednocześnie wielokierunkowa współpraca z sądami rodzinnymi, ze środowiskiem lokalnym i organizacjami pozarządowymi pozwalała na realizację działań wpisujących się w potrzeby resocjalizacyjne wychowanków.

4. Monitoring procesu resocjalizacji wychowanków

Opis stanu
faktycznego

4.1. W MOW zostały opracowane sprawozdania z nadzoru pedagogicznego za I półrocze roku szkolnego 2016/2017 oraz za rok szkolny 2015/2016, które zostało przedłożone Radzie Pedagogicznej MOW w dniu 25 sierpnia 2016 r., co było zgodne z § 26 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego⁸⁰.

W sprawozdaniach tych wskazano, że w ramach sprawowania nadzoru pedagogicznego wykorzystywano m.in. następujące formy: a/ gromadzenie informacji o pracy nauczycieli, b/ kontrolowanie dokumentacji szkolnej, monitorowanie pracy ZSZ i internatu, c/ obserwacja zajęć i uroczystości, dyżurów nauczycieli podczas przerw międzylekcyjnych oraz pracy wychowawców, d/ przegląd założeń programu wychowawczego i profilaktycznego szkoły, e/ wspomaganie działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej ZSZ, f/ stałe spotkania społeczności internatu oraz spotkania nauczycieli (w każdym miesiącu), g/ aktualizacja systemu oceniania z zachowania

⁷⁸ M.in.: wyjazd do Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu połączony z zajęciami tematycznymi, kilkukrotne wyjazdy do Aquaparku we Wrocławiu, na Kopę Biskupią do Glucholaz, wyjazd do Krakowa połączony ze zwiedzaniem muzeum i do Warszawy połączony ze zwiedzaniem muzeum Powstania Warszawskiego i Sejmu, wyjazdy na zawody sportowe na terenie całej polski (tj. tenis stołowy, siatkówka halowa i plażowa, piłka nożna halowa i na boisku trawiastym, zawody wędkarskie), wielokrotne wyjścia do Nyskiego Domu Kultury na spektakle i występy teatralne połączone ze zwiedzaniem zabytków Nyskich.

⁷⁹ Dz. U. poz. 1214.

⁸⁰ Dz. U. poz. 1270.

wychowanków, h/ kontynuacja unowocześniania bazy dydaktycznej ZSZ (np. remont pracowni techniki, zakup środków dydaktycznych i pomocy naukowych).

Wyniki tego nadzoru opisane w ww. sprawozdaniach wykazały, że należało kontynuować podejmowane działania zmierzające do poprawy efektywności nauczania (poprzez stosowanie indywidualizacji w pracy na lekcji oraz przy planowaniu zadań domowych, poszukiwanie najbardziej efektywnych metod i form pracy w poszczególnym zespole klasowym), nauczyciele właściwie realizowali podstawę programową kształcenia ogólnego i przestrzegali regulaminów wewnętrznych, stosując różne metody pracy (aktywizujące i z wykorzystaniem technik multimedialnych). W ramach prowadzonego nadzoru stwierdzono nieliczne przypadki nieterminowego dokonywania wpisów w dziennikach lekcyjnych i rozliczania dokumentacji dydaktyczno-wychowawczej, zalecając potrzebę kontynuacji działań monitorujących i dyscyplinujących w tym zakresie.

(dowód: akta kontroli str. 134-139, 793-812)

W ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego nauczycieli za rok szkolny 2015/2016 oraz za I półrocze roku szkolnego 2016/2017 zrealizowano następujące działania:

- uczestnictwo w kursach: *Kształcenie praktyczne i praktyki zawodowe integralnym ogniwem procesu kształcenia w szkolnictwie zawodowym* (wrzesień 2015 r.) oraz *Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem wychowanków ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi młodzieżowych ośrodków wychowawczych* (...);

- uczestnictwo w szkoleniach: *Wpływ substancji psychoaktywnych na organizm człowieka* (przeprowadzone w lutym 2016 r. przez policjantów/specjalistów ds. narkotyków z KPP), *Mapa zagrożeń bezpieczeństwa na terenie powiatu Nyskiego* (przeprowadzone w kwietniu 2016 r. przez pracowników KPP), *Narkotyki i dopalacze, zagrożenia zdrowotne i społeczne* (zorganizowane przez Centrum Profilaktyki Społecznej), *Pierwsza pomoc przedmedyczna* oraz w szkoleniu dotyczącym obowiązujących od 8 października 2015 r. procedur wewnętrznych opisanych w pkt III 1.1. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

Ponadto dwóch nauczycieli rozpoczęło w październiku 2016 r. studia podyplomowe (jeden na kierunku matematyka, a drugi na kierunku resocjalizacja).

(dowód: akta kontroli str. 842-843)

Za rok szkolny 2015/2016 w MOW została przeprowadzona ewaluacja wewnętrzna, na podstawie § 20 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego⁸¹, w ramach której zostały poddane badaniom dwa wymagania, tj. czy *Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej* oraz *Placówka realizuje koncepcję pracy ukierunkowanej na rozwój wychowanków*. We wnioskach z ewaluacji wskazano m.in., że:

- uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej,

- w różnorodny sposób diagnozuje się i analizuje osiągnięcia uczniów, uwzględniając ich możliwości rozwojowe,

- formułuje się i wdraża wnioski z analizy osiągnięć uczniów,

- dostrzegane i wykorzystywane są dodatkowe możliwości uzyskiwania przez uczniów lepszych wyników w nauce oraz kompleksowo – lepszych wskaźników egzaminów zawodowych,

- monitoruje się osiągnięcia każdego ucznia z uwzględnieniem jego możliwości rozwojowych,

⁸¹ Dz. U. Nr 168, poz. 1324 ze zm.

- współpracuje się z rodzicami i na bieżąco informuje ich o osiągnięciach edukacyjnych uczniów.

(dowód: akta kontroli str. 813-841)

4.2. W ramach weryfikacji obowiązku sporządzania wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania wychowanków, na podstawie analizy dokumentacji 15 wychowanków objętych próbą kontrolną NIK ustalono, że zespół⁸², w przypadku:

- 12 wychowanków, którzy opuścili Ośrodek przed dniem 1 września 2015 r. dokonał nie rzadziej niż raz w roku szkolnym, okresowej (rocznej) wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia, uwzględniającej ocenę efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniowi, co było zgodne z § 5 ust. 9 obowiązującego do dnia 31 sierpnia 2015 r. rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia z 2010 r.;

- 3 wychowanków, którzy opuścili Ośrodek po dniu 1 września 2015 r. dokonał co najmniej dwa razy w roku szkolnym okresowej wielospecjalistycznej ww. oceny, co było zgodne z § 6 ust. 9 obowiązującego od dnia 1 września 2015 r. rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia z 2015 r.

W żadnym przypadku ww. ocen nie wskazywano na potrzebę modyfikacji IPET.

W ramach ww. próby kontrolnej NIK nie występowały przypadki pozytywnej oceny wychowanków, którzy następnie zostali umieszczeni w innych placówkach z powodów problemów wychowawczych, samowolnie opuścili Ośrodek lub uczestniczyli w zdarzeniach nadzwyczajnych. Czterech wychowanków podczas pobytu w Ośrodku dopuściło się zachowań nadzwyczajnych w postaci m.in. pobicia innego wychowanka, czy znieważenia nauczyciela, jednak w ww. ocenach wskazano, że proces resocjalizacji przebiegał z dużymi trudnościami i oporami ze strony wychowanka, tym samym w każdym z tych przypadków zespół wnioskował do Dyrektora MOW o skreślenie z ewidencji wychowanków/uczniów, z uwagi na ukończenie 18 roku życia oraz brak postanowienia sądu o wyrażeniu zgody na pobyt w Ośrodku.

W sprawie informowania wychowanka o przebiegu procesu resocjalizacyjnego lub terapeutycznego i możliwości wpływania na jego przebieg Dyrektor MOW wyjaśnił, że wychowawca opracowujący Indywidualny Program Terapeutyczny zapoznaje z nim podopiecznego, do 30 dni od przybycia do placówki. W tym czasie wychowanek ma prawo zgłaszać uwagi do wychowawcy prowadzącego. W momencie kiedy wychowanek zostaje zapoznany z IPET składa pod nim podpis.

(dowód: akta kontroli str. 847-857)

4.3. Ocena efektów podejmowanych w latach 2015-2016 działań, w szczególności dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, jak wskazał Dyrektor MOW udokumentowana była w ocenach opisanych w pkt III 4.2. niniejszego wystąpienia, jak również w ewaluacji wewnętrznej opisanej w pkt III 4.1. Ponadto w ww. okresie prowadzone były wśród wychowanków w formie ankiety badania z zakresu poziomu bezpieczeństwa w MOW, co również opisano wcześniej w tym wystąpieniu. Wyniki ankiety przeprowadzonej w marcu 2017 r. wskazują, że wychowankowie w znacznej większości czują się bezpiecznie, zdarzają się jednocześnie jednostkowe zdarzenia powodujące u nielicznych wychowanków odczucia braku poczucia stabilnego bezpieczeństwa.

(dowód: akta kontroli str. 793-841, 847-857, 861-866)

4.4. MOW w latach 2015-2016 nie monitorował losów byłych wychowanków, w tym nie posiadał wiedzy o liczbie byłych wychowanków podejmujących pracę lub kontynuację nauki, liczbie wychowanków, którzy trafili do zakładu poprawczego, karnego, aresztu śledczego, tym samym nie podejmował działań mających na celu

⁸² W skład którego wchodził wychowawcy, psycholog, pedagog, Dyrektor MOW.

ocenę skuteczności procesu resocjalizacji po opuszczeniu Ośrodka przez byłych wychowanków.

W powyższej sprawie Dyrektor MOW wyjaśnił, że *prowadzona jest księga poradnictwa, w której zapisuje się kontakty i udzielaną pomoc byłym podopiecznym. Pomoc ta jest udzielana na wniosek wychowanka. MOW nie prowadzi analizy sytuacji podopiecznych po opuszczeniu Ośrodka z uwagi na brak dostępu do tych informacji.*

(akta kontroli str. 858-860)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że w celu oceny skuteczności procesu resocjalizacji zasadne jest pozyskanie możliwie jak największej wiedzy o losach byłych wychowanków. Niewielka wiedza w tym zakresie ogranicza możliwość wykorzystania dotychczasowych doświadczeń i ich ewaluację w pracy z wychowankami, skierowanej na wzrost skuteczności resocjalizacji.

Zgodnie z zapisami w części VI załącznika do rozporządzenia *w sprawie wymagań wobec szkół i placówek* dotyczącego m.in. młodzieżowych ośrodków wychowawczych w charakterystyce wymagań na poziomie wysokim przyjęto, że pozyskane informacje o losach byłych wychowanków potwierdzają skuteczność podejmowanych działań profilaktyczno-wychowawczych, edukacyjnych, terapeutycznych i resocjalizacyjnych.

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

W MOW prowadzony był nadzór pedagogiczny nad działalnością Ośrodka, który pozwalał na formułowanie wniosków mających poprawić jego działalność. W tym zakresie przeprowadzono również ewaluację wewnętrzną. W każdym przypadku wychowanka objętego próbą kontrolną NIK sporządzano odpowiednie wielospecjalistyczne oceny poziomu jego funkcjonowania, a także przeprowadzono badanie dotyczące bezpieczeństwa wychowanków w MOW. Najwyższa Izba Kontroli zwróciła natomiast uwagę na brak monitorowania losów byłych wychowanków, co ograniczało możliwość dokonania pełnej wewnętrznej oceny skuteczności procesu resocjalizacyjnego.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

1. Zapewnienie zgodnego z obowiązującymi przepisami wymiaru czasu pracy osób zatrudnionych w Ośrodku na stanowisku psychologa oraz pedagoga.
2. Sporządzanie oraz przekazywanie do właściwego sądu rodzinnego wniosku o przedłużenie pobytu w Ośrodku pełnoletniego wychowanka, który wyraża gotowość pozostania w nim, z uwagi na kontynuowanie nauki do końca danego roku szkolnego.
3. Zapewnienie wychowankom możliwości korzystania z toalet w sposób zgodny z zasadami higieny.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Opolu.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Opole, dnia 31 maja 2017 r.

Kontroler
Marcin Blajda
Specjalista kontroli państwowej

Blajda
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Opolu

Dyrektor

DYREKTOR
z up.
Janusz Madaj
Wicedyrektor
Delegatury NIK w Opolu

podpis

Mathematics

Chapter 1: Introduction

Section 1.1: Numbers

Section 1.2: Fractions

Section 1.3: Decimals

Section 1.4: Percentages

Section 1.5: Ratios

Section 1.6: Proportions

Section 1.7: Algebra

Section 1.8: Geometry

Section 1.9: Trigonometry

Section 1.10: Calculus

Section 1.11: Statistics

Section 1.12: Probability

Section 1.13: Set Theory

Section 1.14: Logic

Section 1.15: Discrete Mathematics

Section 1.16: Combinatorics

Section 1.17: Graph Theory

Section 1.18: Number Theory

Section 1.19: Cryptography

Section 1.20: Game Theory

Section 1.21: Operations Research

Section 1.22: Management Science

Section 1.23: Industrial Engineering

Section 1.24: Systems Engineering

Section 1.25: Computer Science

Section 1.26: Artificial Intelligence

Section 1.27: Robotics

Section 1.28: Bioinformatics

Section 1.29: Environmental Science

Section 1.30: Social Science

Section 1.31: Humanities

Section 1.32: Law

Section 1.33: Medicine

Section 1.34: Agriculture

Section 1.35: Engineering

Section 1.36: Architecture

Section 1.37: Design

Section 1.38: Art

Section 1.39: Music

Section 1.40: Literature

Section 1.41: History

Section 1.42: Philosophy

Section 1.43: Religion